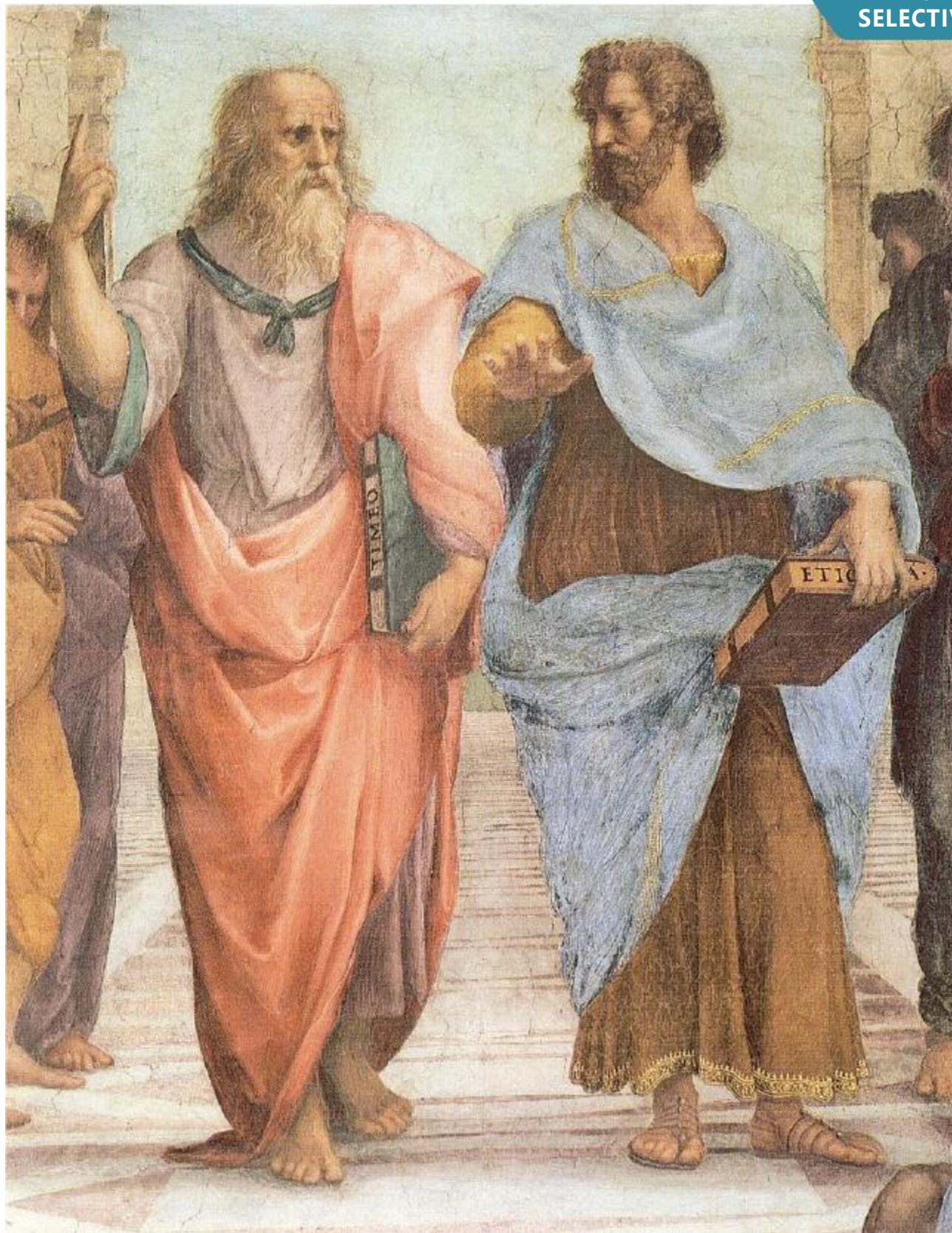


revista per a pensar

# Filosofia, ara!

Vol.1  
No.01

Monogràfic  
SELECTIVAT



## *Editorial*

Presentació 2

### *Monogràfic: autors de Selectivitat*

La política és un ideal per Plató? *Pere Lleixà Lizarte* 3

Descartes, la relació impossible entre el cos i la ment. *Irene Alerm i Pou* 6

Algunes qüestions al voltant del Segon tractat sobre el govern civil de John Locke.

*Jordi Feixas i Roigé* 9

Mill respon els seus crítics. *Ramon Alcoberro* 12

La babia Nietzscheana. *Sandra Pouza Mansilla* 16

## *Recursos*

“filoselectivitat.cat”, una eina per a la preparació de la Selectivitat. *Lluna Pineda Ariño* 18

Filòpolis. Filosofia per a no iniciats. *Llorenç Vallmajó Riera* 20

alcoberro.info *Ramon Alcoberro* 23

## *Articles*

El projecte Filosofia 3/18. *Irene de Puig* 24

GLOF: Una experiència de 10 anys de lectura compartida. *Eduard Casserras* 25

## *Documentació*

Examen PAU Catalunya 2015

## *Contraportada*

EL MUSSOL NO ESTÀ SOL. Preparant el Congrés Català de Filosofia de Vilafranca del Penedès.

*Ramon Moix*





# PRESENTACIÓ DE FILOSOFIA, ARA!

Contra tot pronòstic, ha acabat passant. Ens hem ajuntat uns quants amants de la filosofia, que som gent que està sempre als núvols, gent poc pràctica, segons el tòpic. No només ens hem amuntegat de qualsevol manera, sinó que hem arribat a cert nivell d'auto-organització. Un prodigi altament improbable, s'ha d'admetre. Però és que aquest cop en tenim una entre mans que realment val la pena. Tenim un propòsit, un objectiu, una finalitat: tenim un projecte compartit.

Filosofia, ara! és una revista per pensar, vol ser rigorosa i desenfadada, i va dirigida a totes les persones interessades en la filosofia en general de totes les edats i professions. En el millor dels casos, potser l'arriben a llegir professors i educadors, estudiants universitaris i, fins i tot, algun estudiant de batxillerat.

No estem sols en la temerària tasca de la divulgació filosòfica. N'hi ha d'altres que comparteixen la nostra bogeria. I com que no els hi va malament del tot, hem volgut fer-ho també nosaltres, a la nostra manera i en català. Enviem una salutació als companys de Philosophy Now i de PhiloMag, que han servit d'inspiració en la distància.

A les vostres pantalles teniu el número 1 de Filosofia, ara!, que consisteix en un monogràfic sobre els autors que entren a la prova d'Història de la Filosofia de la Selectivitat (Plató, René Descartes, John Locke, John Stuart Mill i Friedrich Nietzsche). Aquest monogràfic va acompanyat de l'explicació de tres recursos online de filosofia en català (filoselectivitat, Filopòlis. Filosofia per a no iniciats; Alcoberro.info), de dos articles (El projecte Filosofia 3/18; GLOF: Una experiència de 10 anys de lectura compartida) i de la contraportada dedicada al IV Congrés Català de Filosofia. La gran quantitat de propostes rebudes per aparèixer com a recursos i articles és un bon indicador

de fins a quin punt aquest projecte és engrescador i connecta directament amb una necessitat latent. Tindrem l'oportunitat de comprovar-ho en els números següents.

Actualment, la filosofia en el sistema educatiu es troba en greu perill: el Geni Maligne del Ministre Wert fa anys que intenta minimitzar-la. Alhora, però, potser a casa nostra la filosofia mai no havia estat tan viva: concentracions en la seva defensa, presència creixent a la premsa escrita, a la ràdio i a la televisió, fins al punt que gaudim en prime time de la segona temporada d'Amb filosofia i de la nova sèrie Merlí, el protagonista de la qual és un polèmic professor de filosofia que revoluciona un institut de batxillerat.

En aquest context, la filosofia es mereix tenir una revista com Filosofia, ara! per arribar al gran públic donant-se a conèixer, qüestionant creences, provocant reflexions, i establint lligams entre el seus lectors.

Gaudiu d'aquest número 1 i sigueu compassius amb nosaltres: aquest és el punt de partida, des d'on aprendrem caminant plegats. I si us interessa el projecte el podeu seguir a @FilosofiaAra i no deixeu d'escriure'ns a: [filogirona@gmail.com](mailto:filogirona@gmail.com)

Equip impulsor de Filosofia, ara!

Ignasi Llobera i Trias, @illobera

Xavier Serra i Besalú

Anna Sarsanedas i Darnés

Pere Lleixà i Lizarte

Sandra Pouza

Ramon Moix i Camps

# LA POLÍTICA ÉS UN IDEAL PER PLATÓ?

Pere Lleixà Lizarte

Aquest és un article que vol ser més políticament correcte del normal, si se'm permet fer una juguesca a mode d'ironia amb els mots de l'ideal platònic de la polis. Per tant, i resseguint les ensenyances que ens transmeten els "Diàlegs" del vell Plató amb aquesta acurada selecció dels textos de "La República" per a la Selectivitat, començaré de forma excepcional per la conclusió personal. També vull plantejar-vos ja d'entrada unes preguntes cabdals per fer bullir l'olla, perquè sobre aquestes mateixes preguntes balla com una sopa de lletres tot el seu discurs polític en els diferents "Diàlegs": Plató sabia que el seu ideal polític de "res-pública" (la "cosa pública") només existia com a verdadera i com a ideal en els seus escrits, i que potser no seria real enlloc més?.

El seu ideari de ciutat ideal és com un peix que es mossega la cua? Tot plegat es redueix a l'exposició relacionada d'un atzucac d'idees sense arribar a concretar res de cert i de real, deixant lliure l'imaginari de cadascú? De fet, el vell filòsof emprà expressament un estil literari de diàlegs per argumentar i explicar-se, i que endebades fa veure que ho fa tot excepte concretar: ni tan sols ell mateix s'hi posa com a actor, tot i les seves agitadaes vivències a la polis grega. Hem de seguir doncs els seus vells i bells consells de la Carta VII, on fa referència a "allò que es diu més enllà del que s'escriu (la cosa-en-sí o cosa mateixa), o del que no se'n pot escriure, i que és transferència de saviesa acadèmica de mestres a alumnes pels segles dels segles"?

Per corroborar el que us dic i sense anar més lluny corren temps convulsos políticament parlant, i pel que fa a la nostra Catalunya, els dies que ens toca viure als que estimem el saber i el pensament lliure són talment els més importants de la seva història. La lectura dels textos de Selectivitat de "La República" de Plató ens porten pels camins, dreceres i averanys

de la política on qualsevol s'hi pot perdre sense cap més destí que el de deixar-se emportar pel joc dialèctic platònic, amb un continu reguitzell de preguntes, respostes, explicacions, dubtes i històries, i totes elles apunten com una sageta a l'objectiu que us esmento només començar l'article: fer-nos una idea política d'allò que entre tots considerem més just com a sistema de govern de la polis (és a dir, la "ciutat-estat") o a preguntar-nos quina és la justa mesura política d'una societat per ser governada amb justícia i per a tothom. La "mesotés" aristotèlica, en termes polítics, era la "Ciutat-Estat"? Una gran ciutat com Barcelona és ingovernable doncs? Les províncies romanes són una derivació sols en termes lingüístics de la mesura política heretada dels grecs pels romans?.

A aquestes alçades intueixo que gairebé tothom s'ha llegit una bona part dels clàssics grecs i que una minoria voluntària forma part d'allò que ells en deien ser un "idiotés", i que és el contrari de viure a la polis i per la polis, implicar-s'hi de debò en la seva gestió, en el seu desenvolupament, en proposar-hi millores, en la recerca del bé comú per a tothom, sigui quina sigui la seva classe social, treball, color de pell, sexe i creences. Per tant, i seguint amb les idees, viure políticament fora de la polis em sembla impossible, per radical. "L'home és un animal polític" va escriure Aristòtil, i crec que amb raó. Diu Plató que en el cor de tot aquell que s'hi impliqui (i més encara, com ho fan els polítics professionals al servei de la polis en el S.XXI, afegeixo) ha d'haver-hi la idea de la Justícia, o si més no, un concepte de Justícia que es recolzi en una retòrica en la qual els judicis polítics del governant el mantinguin dempeus davant els seus governats. O és que potser "La República" de Plató és al cap i a la fi només un malson racionalista sobre l'estat?.

En quin punt ens situem entre el món de les idees polítiques i la seva inconcreció en la realitat? On és i qui sap on para la “democràcia real”?

Plató ens diu que “d’allò que entenguem (el quid de la qüestió!) entre justícia i injustícia ha d’esdevenir del tracte entre els uns i els altres dins de la polis” (372a). Per tant, de la convivència diària i de l’interès col·lectiu per assolir un objectiu comú com a idea de “bé”, de “justícia”, de “bellesa”, o de “veritat” és d’on ha de brollar aquesta idea política de la que ens parla el filòsof grec (368c-376c, Llibre II). I és aquí on em surgeix una altra qüestió important, a l’hora de fer els possibles per entendre’ns amb els altres conciutadans: Estem o no capacitats per entendre i copsar allò que pensen i senten els altres?. “Com no hauria de ser un amant d’aprendre aquell que delimita mitjançant el coneixement i el desconeixement allò propi d’allò aliè? (376b). No hem de cercar la política als nous temples del poder i de govern, sinó on és l’altre a la polis, enmig del poble sobirà, demòcrata i lliure. La política és la “potència” de la ciutat, i és obvi que històricament no resisteix impassible el pas dels temps, i canvia a cada moment tanmateix com canvien les societats i les circumstàncies.

Plantegem ara la qüestió del conciutadà i veí a la inversa i extrapolant-ho a dia d’avui: És possible un governant per entendre’s amb el veí només conegui el seu propi idioma? I si efectivament ens hem de tractar amb els altres globalment parlant, com es pot entendre i comprendre el món demòcrata de nacions desunides, amb l’onada de refugiats que envaeix Europa fugint de guerres i penúries vàries, que els mateixos països que no els acullen no han volgut ni pogut aturar per interessos foscos?.

Com pregunta Trasímac “la justícia és l’interès del més fort”? Si la resposta és “sí”, llavors acceptem el darwinisme social com a mesura per repartir justícia, al més pur estil de l’evolucionisme dels animals no racionals? Ha de tindre més drets qui més diners tingui? Ens conformem amb la màxima imposada pel

capitalisme neocon més ferotge que diu que “s’han de socialitzar pèrdues i privatitzar els beneficis”?

En el seu llibre “Algo va mal” l’historiador i pensador Tony Judt ens diu : “ (...) perquè en els debats públics, la Filosofia Política ha sigut ocultada i enfosquida per la Economia clàssica”. Som al capdavant d’un grandios eclipsi del pensament mundial?

Hem canviat, com en un joc de cromos infantil, la “guerra bruta” per la “pau bruta” del sistema capitalista? Us pregunto un altre cop, és més feliç el just o l’injust, tal i com ens planteja Plató? És la justícia només una creació política ideada però mai assolible? O potser és hora de posar al damunt del taulell obres com la “Utopia” de Tomás Moro, per tal de fer palesa la possibilitat de la barreja entre política i utopia, entre saber i poder?

Només la política ens permet la construcció de la ciutat ideal, o potser l’ètica i la moral hi ténen quelcom a dir? “La pau perpètua” de Kant és possible doncs, o tampoc? Què és i per a què serveix avui dia el contracte social de Hobbes, si dins la Constitució d’un país de la CEE no hi cap un trist article que parli del dret a decidir a les urnes el futur polític de tot un poble lliure, alegre i pacífic?.

En una xerrada amb un company d’estudis a la Universitat de Barcelona vam fer esment que la Filosofia Política tracta de que el càrrec de polític ha de ser un servei i no una utilitat, i que el càrrec és un mitjà per assolir el bé majoritari pel poble, i no un telós dels seus interessos personals. On acaba i on comença doncs allò públic i allò privat de la ciutat?. Aquí ha ha una tensió entre Filosofia i Política històricament complicada i difícil de resoldre, i el dret sobre la propietat ho va acabar d’adobar. Perquè ens ha de quedar ben clar a tots plegats que l’Economia cerca el bé comú, i la Crematística cerca el benefici particular!

Tornem a situar l’escenari dels fets a dia d’avui amb un altre reguitzell de qüestions sense resoldre: Als

poders legislatiu, executiu, judicial i dels mitjans de comunicació, hi hem d'afegir el poder financer, d'una vegada per totes? Per tant, realment el lloc de la Filosofia és lluny de la ciutat? La Política és tan sols una munió de bones idees, però irrealitzables? Des dels temps dels clàssics però, l'abisme entre la Filosofia i la Política és intrínsec i conseqüència de les pròpies condicions de possibilitat de cadascuna d'elles? Darrerament, i seguint ara amb els constructors polítics (els professionals de la cosa-en-sí, vaja) es parla massa i malament de la necessitat de bastir ponts de diàleg entre el poble i el poder. Em pregunto, estorat: Poden fer-nos aquesta proposta sense envermellir-se? És possible fer-ho i que ho facin ells? On el faran el pont? Com el faran? I amb quins materials? Que no es suposa que hi eren ja per definició política, els ponts? Si no hi eren, qui els ha enderrocat i per quins motius i interessos? Qui els pagarà (política i socialment) els ponts?. És possible cercar unes noves bases morals d'un sistema capitalista que s'atreveix a especular amb els vots?.

Amb el mite de la caverna (514a-520a, Llibre IV) Plató va pretendre justificar en el seu rerefons la filosofia política, la conveniència i la necessitat de que la filosofia es giri cap a la política i es faci política, amb el ferm compromís de construir un missatge nou per la polis. És impossible per tant la defensa d'una política sense filosofia, sense la utopia, sense el "cant de les sirenes" d'Ulisses, un altre mite històric i potent, amb el vel de les verges com allò que protegeix i amaga la aletheia (veritat) abans de ser-nos mostrada i desvelada? Ens cal una nova reinterpretació dels mites i un retorn posterior i nou al logós? Fins a quin punt la doxa (opinió) ha de ser tinguda en compte en aquest joc?.

I ja per acabar l'article recupero la referència inicial del que ens diu Plató al respecte de "la cosa mateixa" o "cosa-en-sí" a la Carta VII, i aplicable als seus escrits: "Sobre això no hi ha cap escrit meu ni mai podrà haver-n'hi cap. No hi ha, en efecte, cap manera de dir-ho, com les altres disciplines, sinó després d'haver

estat molt temps al voltant de la cosa mateixa, i després de molta convivència. Llavors sobtadament neix en l'ànima, com de l'espurna de foc neix la llum, i es nodreix a sí mateixa". Si no es pot escriure, ni s'ha escrit, si no es pot dir "la cosa mateixa" més que després de "molta convivència" entre "ens" semblants en el pensar, cal preguntar-nos ¿No ens està ensenyant Plató, directament, quin és el camí a desfer, precisa i justament després d'haver caminat tants anys de puntetes i a cegues per sobre de tots i cadascun dels seus cèlebres "Diàlegs"? Dit d'una altra manera, però potser amb les mateixes maneres: ¿A què respon, o millor dit a quina pregunta hem de respondre, quan des de temps remots encara no ens hem aturat en l'afany de "cosificar" el món que ens envolta, davant l'allau d'una realitat (política) que se'ns escapa?.

I com que he començat l'article pel final, l'acabo pel que podria ser un teorètic principi, amb una proposta del que seria el corol·lari de "La República" i de la resta de "Diàlegs" del filòsof Plató: L'eterna problemàtica sobre el que es pensa i el que es diu després d'això, el que es volia dir i el que s'interpreta, el que es volia escriure i el que realment s'acaba llegint, o potser en altres termes, a qui escrivim i qui ens llegeix finalment. I què és sinó una gegantina i monstruosa idea aquesta cosa mateixa, la política o govern de la polis?.

# DESCARTES I LA IMPOSSIBLE RELACIÓ ENTRE EL COS I L'ÀNIMA

Irene Alerm i Pou

## PER COMENÇAR

Descartes és un autor que molts coneixem immediatament després de Plató. Gairebé dos-mil anys de pensament separen l'acadèmia de Plató de la cambra on escrivia Descartes i el pensament no va deixar d'avançar. Si algú ha tingut la sort que entremig hagin passat de puntetes sobre Aristòtil i algun autor medieval com sant Anselm (ja no diem renaixentista, que seria voler anar massa enllà) potser la imatge que es pot fer del filòsof francès és un xic més completa.

Per entendre René Descartes en la solitud del seu temps, sense la resta d'autors que el precedeixen o acompanyen i sense conèixer la influència que tindrà és com voler entendre un gran novel·la tan sols llegint-ne un capítol a l'atzar. En tot cas, ens pot ajudar a entendre'l agafar-ne un tema i estirant-lo, a veure què en va dir ell i què se'n va dir després.

Amb Descartes s'introdueix un dels temes que més repercussió ha tingut al llarg del segle XX i XXI: la dualitat del cos i la ment, de la realitat i la consciència.

Aquest problema ell solet ha conduït a crear un àmbit concret de recerca filosòfica: la filosofia de la ment (o filosofia de la psicologia). Aquesta branca, que es barreja amb altres disciplines filosòfiques com són la teoria del coneixement o la filosofia del llenguatge, però també amb altres matèries com la biologia, la química o la neurologia, es dedica al problema de la ment, i més concretament al de la consciència, abordant-la des de tres vessants o problemàtiques diferents: des d'una vessant descriptiva, fent-se la pregunta de "Què és la consciència? Quins són els seus trets característics?"; des d'una vessant explicativa preguntant-se "Com funciona la consciència?" i, finalment, des d'una vessant funcional demanant-se "Per què existeix la consciència?".

Tot i així, podem dir que Descartes no va ser

"l'inventor" d'aquesta controvèrsia sinó que, amb el seu mètode de pensament i les conclusions de la seva feina en va ser un bon impulsor.

## ABANS DE DESCARTES

Més enllà de Plató i Aristòtil, els filòsofs peripatètics, ja havien concebut un pensament separat del cos i Demòcrit, un dels filòsofs posteriors als presocràtics i contemporani de Sòcrates, un dels primers atomistes, parlava en termes mecanicistes i ja es va trobar que havia de resoldre el "problema de l'ànima". Tant Demòcrit com Epicur van dir que l'ànima també estava formada per àtoms i així resolien la dualitat portant-ho tot al món sensorial, reivindicant la corporeïtat i de retruc plantejant una nova antropologia. Més endavant, el dogma cristià reconeixerà un cos que és perenne i una ànima immortal.

## EL PROBLEMA DE DESCARTES

A diferència d'aquests filòsofs atomistes, si ens hi fixem, Descartes treballa amb arguments mentals, racionals: el dubte metòdic, el geni maligne, el somnis, la idea de Déu... No analitza el món amb els sentits com ho van fer els atomistes o ho faran filòsofs contemporanis seus com Hume, Locke i els empiristes. Ell ho pensa tot des de la foscor de la seva cambra, en la reclusió dels exercicis espirituals.

La seva teoria diu que cos i ment tenen dos orígens, dues naturaleses molt diferents. El cos és extensió, té la qualitat de l'espai. La ment —o ànima, com ho trobem a la majoria de les traduccions—, no. Per ell, pensar és un cosa immediata, quasi intuïtiva. Descartes té molt clar i diu a més d'un lloc que, si hagués de triar sobre quina d'aquestes dues coses té més certesa o, fins i tot, quina de les dues existeix segur, seria l'ànima. "La noció que tenim de la nostra ànima o dels nostres pensament precedeix la que tenim del cos i és més certa, vist que dubtem encara



que hi hagi en el món cap cos, però sabem certament que pensem”<sup>1</sup>. Pensar significa existir, ser un cos o tenir extensió, no.

Tot i així, observava, si bé tenim molt clar que nosaltres pensem, no tenim tant clar que els altres també siguin sers pensants. Agafem un exemple que posa: els autòmats. Aquests éssers inanimats amb aparença humana però construïts mecànicament, van començar a sorgir a l'època que Descartes escrivia els seus llibres. A algun d'ells escriu sobre aquests éssers mecànics, capaços d'actuar del tot com humans i estar preparats (encara no existia la paraula “programats”) per dur a terme diverses reaccions que semblessin reals com les nines d'avui en dia que ploren o fan pipí si els dones un biberó amb aigua o diuen “Em fa mal la panxa”<sup>2</sup>. Bé que ens podríem trobar un altre humà que reaccionés així però fos “programat”, que ell no en fos conscient. Aquest és el punt diferencial entre el “jo”, la primera persona i els “altres”, la tercera persona. Més modernament s'ha posat l'exemple dels zombis. Són éssers amb aparença humana, amb un cos, però que poden anar vagant sense pensar, sense sentir.

Tot i així encara quedaven dubtes: Com es relacionen cos i ment? Com sé que els altres pensen? Què és la ment? On es “troba”? I el cos?

Descartes va intentar donar alguna resposta, donant un espai físic per l'ànima dins el cos, a la glàndula pineal —una part del cervell—. Però el problema es manté, Descartes no resol aquesta dualitat entre la res extensa—cos— i la res cogitans—ànima—.

#### DESPRÉS DE DESCARTES

Descartes ens va deixar amb la mel a la boca i les teories que han anat sorgint llavors, i que encara

1 De “Principis de la filosofia”, fragment extret de l'apartat de treball de “Meditacions metafísiques” ed. a cura de Miquel Costa, Edicions 62, setembre de 2008.

2 Hi ha un conte que fa venir esgarrifances d'E.T.A. Hoffmann anomenat “Der Sandman” que relata la història d'una autòmat i evoca molt bé aquesta sensació que Descartes intentava explicar.

estan sorgint, han desenvolupat diverses línies d'investigació. Nosaltres en distingirem dues. El punt de partida, però, és el mateix: es tracta de resoldre una qüestió física. La ment és quelcom que s'escapa de l'espai. La perspectiva envers aquesta especialitat o vessant física és una de les maneres d'abordar el problema.

Per començar podríem parlar del conductisme. Aquesta teoria explora el què seria el condicionament exterior els éssers humans, és a dir, tot allò que és social i cultural també hi entra. Un breu resum seria: allò que fas (la teva conducta), és el que sents (reflex de la teva ment). Per tant, que tot allò que sents, tot allò autèntic que podem dir a nivell mental tipus “Això que m'has dit m'ha dolgut (pena)”, “Tinc fred (sensació de fred)” pot ser traduït en termes físics visibles per un tercer: “Plorar” o “Tapar-me amb una manta”.

Ara bé, creieu que podem reduir tot allò que sentim a explicacions externes? Hi ha algun cas en el què allò que sentiu no es pugui traduir en una acció pública? Això vol dir que allò que he sentit no és veritable? Que tot estat mental sigui extern implica que ens poden conèixer millor els altres que nosaltres mateixos? Aquests són algunes de les objeccions que es van fer al conductisme.

El fisicalisme és una altra explicació que s'intenta donar en aquest camp i és l'alternativa més directa a la dualitat cartesiana. L'argument d'on parteix aquesta teoria és que el món real és el món físic i aquest és tot el que existeix. Això ens porta a dir que el fisicalisme és una teoria que no només parla de la ment i la consciència sinó que també afecta la concepció del món. Ja que diu que al món només hi ha un tipus de cosa, la matèria i que tots els fenòmens del món si poden ser explicats, són explicats amb les ciències físiques. Encara ens preguntem: com podem traduir físicament tots els nostres estats mentals?

Aquí hi entra en joc una paraulota: la sobreveniència. Es podria resumir en el fet que tot allò que succeeix



en la nostra vida mental depèn i està determinat totalment per allò que passa al nostre cos. La relació entre cos i ment, però, es considera asimètrica: perquè hi hagi un canvi en la ment hi ha d'haver un canvi al nostre cervell però no tots els canvis al nostre cervell causen un canvi a la nostra ment. Veiem un mosaic de prop. El què percebem són un conjunt de petites peces de colors que estan al costat les unes de les altres. Ens allunyem. I de cop, aquella conjunt de rajoles esdevenen una cara. Com pot ser? No es tracta d'un dibuix, sinó d'un conjunt de peces petites que, al veure's de lluny fan que el nostre cervell ho associï a una cara. Així seria com interaccionarien cos i ment.

I ENCARA LES PREGUNTES...

Malgrat tot, les preguntes del principi continuen vigents: La ment, què és? Què la distingeix d'una cosa que no sigui "ment"? Perquè serveix? Què ens permet fer? Descartes s'hi va encallar, sí, perquè a la seva època encara no s'havien descobert certes teories, però... Nosaltres ho podrem saber mai? Hi ha qui diu, quan es planteja el problema explicatiu, que els humans no estem capacitats per entendre-ho, que encara no estem prou evolucionats. Hi qui va més enllà i diu que ni els humans ni cap possible vida intel·ligent que hi pugui haver ho sap ni ho sabrà mai... En tot cas, ser-ne conscients és un pas de gegant. Us convidem a seguir donant-hi voltes i repensar el què Descartes i molts d'altres encara no han sabut desxifrar.

# ALGUNES QÜESTIONS AL VOLTANT DEL SEGON TRACTAT SOBRE EL GOVERN CIVIL DE JOHN LOCKE

Jordi Feixas i Roigé

L'objectiu del present article és plantejar un conjunt de qüestions al voltant del Segon tractat sobre el govern civil, de John Locke (1632-1704), qüestions que ajudin a pensar amb i sobre aquesta obra del pensador anglès.

Abans de dirigir-se pròpiament al text, tot estudiós de la filosofia política —almenys, a dia d'avui— ha de formular-se a si mateix la següent pregunta: per què llegim Locke? Per què llegim qualsevol filòsof o pensador polític del passat? La resposta a aquesta qüestió topa amb la disjuntiva entre una aproximació historicista, que considera que cada pensador i les seves idees són pròpies de i determinades per un context històric, lingüístic i cultural concret, i una aproximació que podríem anomenar universalista o naturalista, que reivindica l'existència d'uns problemes fonamentals, permanents, lligats a la condició humana i sobre els quals els filòsofs del passat reflexionaren. Locke és, a més, un bon autor per plantejar-se aquesta qüestió, tenint en compte que la literatura secundària que hom pot consultar sobre ell (Leo Strauss, John Dunn, James Tully, Thomas Pangle, Thomas West, Michael Zuckert, etc.) il·lustra bé aquesta disjuntiva, a més de moltes altres qüestions.

En dirigir la mirada al text, hom hi pot trobar múltiples qüestions que comporten problemes o debats importants. Una d'elles és aquella que trobem tot just a l'inici del tractat, quan Locke —un cop negat l'origen del poder polític en la jurisprudència d'Adam— es decideix a buscar l'origen del poder polític (§1), per posteriorment dir-nos que, per fer-ho, hem de considerar “com es troben els homes naturalment” (§2, el subratllat és nostre). Inevitablement, aquí apareix una distinció, entre religió i naturalesa, que no pot ser obviada. La filosofia en Locke sembla, d'una manera que recorda el gest grec, transcendir allò que

dictamina la tradició religiosa per buscar allò que és segons la naturalesa. Tanmateix, aquesta afirmació podria veure's contradita per aquells passatges on l'autor introdueix la referència a Déu o al Creador (per exemple, en §6), encara que convindria desxifrar el pes exacte d'aquestes referències en l'argument (el debat sobre la religiositat o ateisme de Locke sembla poder ser considerat vigent). Sigui com sigui, aquesta és una bona ocasió per preguntar-se per la relació que la filosofia manté amb la distinció tradició/naturalesa i veure si aquesta distinció li és pròpia o no d'una manera fonamental. Aquestes reflexions ens porten també a plantejar: què vol dir “naturalesa” en Locke?

Potser l'afirmació més clara sobre el que Locke anomena “estat de natura” és aquella on l'autor parla d'un estat on es produeix la “manca d'un jutge comú amb autoritat” sobre tots els homes (§19). Sabem que, en aquest estat, els homes són lliures, independents els uns dels altres i iguals, sense que sigui legítima la subordinació d'un sobre els altres (§4). Ara bé, són, realment, les persones independents i iguals? No són animals desiguals, dependents i polítics, tal com havia defensat part de la tradició clàssica? Sigui com sigui, val la pena ressaltar la distància entre aquest concepte modern de la naturalesa humana i el concepte platònic-aristotèlic, on la naturalesa estableix una jerarquia entre els éssers (també entre els humans) i on les demandes del que la naturalesa estableix són més exigents. Aquí trobem un punt d'inflexió notable en la història de les idees morals i polítiques.

Una altra qüestió fonamental és aquella que versa sobre la llibertat. De §6 en podem concloure que ser lliure, en Locke, és poder fer allò que hom li plagui amb ell mateix i amb els béns (propis o de ningú) sempre que tal actuació quedi dins els límits de la llei natural. Ara bé, Locke ens diu que renunciem a la llibertat

natural quan ens unim als altres en comunitat (§95). Què queda, doncs, d'aquella llibertat, si qui entra en la societat civil s'ha de regir pels acords de la majoria (§96)? Si allò que diferencia l'estat de naturalesa del civil és l'absència d'un jutge amb autoritat sobre tots els homes (§19), sembla raonable assumir que la llibertat perduda és la llibertat de fer complir la llei natural quan aquesta és violada. Ara, en l'estat civil, hi ha lleis i magistrats que la faran complir. Tanmateix, tot i aquesta renúncia, cap llei pot violar la vida, ni ordenar els actes o les propietats de les persones sense el seu consentiment, fet que seria contrari a la llei natural. Cal recordar que el "motiu pel qual els homes entren en societat és la salvaguarda de la seva propietat" (cal entendre d'allò que els és propi: vida, llibertat, possessions. §222). És important precisar, arribats a aquest punt, que és la submissió a un poder absolut la que va contra la llibertat de la persona, al fer-lo esclau (§16 i §17), però que viure sota la llei no és un impediment a la llibertat sinó una manera de protegir-la més fermament (§95). És aquest un bon moment per reflexionar sobre aquelles posicions polítiques que contraposen la llei a la llibertat, tenint en compte que, segons Locke, sense llei –natural o dels homes– aquesta llibertat no sembla possible.

Locke convida a pensar, també, sobre la corrupció del legislatiu. Quan el legislatiu "actua contra la tasca que li ha estat confiada" (§221), això és, la salvaguarda de la propietat (§222), s'està produint una dissolució del govern. L'autor recorda, a més, que els representants han d'ésser escollits lliurement i que, un cop escollits, han d'actuar segons el bé públic, "després del degut examen i d'una discussió ponderada" (§222). Que en són de significatives aquestes reflexions, que ens conviden a preguntar-nos sobre les condicions d'un poder legislatiu just i sobre si, en el marc de la nostra democràcia representativa, aquestes condicions es compleixen. És en el context d'aquestes consideracions que Locke afirma, també, que els homes institueixen un poder legislatiu perquè hi hagi lleis que "delimitin el poder i moderin el domini

de cada membre i cada part de la societat" (§222). Probablement, podem retreure a Locke no haver tingut en compte el poder desenfrenat que ell mateix sembla justificar quan possibilita la infinita adquisició de béns a través de la moneda (§50). Ara bé, hom no pot oblidar que és Locke, destacat pare del liberalisme, un dels primers en instruir-nos sobre el bon funcionament de la democràcia representativa, dels seus possibles desviaments corruptes i de la legítima correcció d'aquests darrers.

La importància de Locke sembla evident, pel paper que ha tingut el seu pensament a l'hora d'introduir idees com els drets a la vida, la llibertat i la propietat o sobre aquells casos en els quals és legítim acabar amb el govern per formar-ne un altre. Especialment significatiu és el passatge §225, on l'autor anglès ens diu que el poble pot dissoldre el legislatiu quan, reiteradament, els representants demostren una voluntat contrària a les raons per les quals van ser escollits. Al marge de les reflexions que hom pot aplicar a algunes realitats actuals, la influència d'aquesta idea arriba fins a la mateixa Declaració d'Independència dels Estats Units, on les mateixes paraules de l'autor anglès, "una llarga cadena d'abusos", justifiquen la separació dels colons nord-americans del poder britànic.

La significació o categoria de John Locke pot ser jutjada de forma variada, certament. La seva proposta d'una societat política establerta per a la salvaguarda de la propietat pot semblar quelcom moralment molt menor a aquella comunitat aristotèlica que existia per viure, però subsistia per viure bé (és a dir, per fomentar una vida plena dels seus ciutadans seguint la virtut. Aristòtil, Política, I 1252b). Potser per aquesta raó, Eric Voegelin va acusar al pensador anglès de ser una de les aparicions més corruptes moralment en la història de la humanitat (Carta a Leo Strauss del 25 d'abril de 1953). Tanmateix, Locke també és el filòsof de la llibertat, dels límits al poder arbitrari –sigui monàrquic o dels representants– i de la igualtat natural dels homes. A cada un de nosaltres li tocarà

jutjar quin és el valor de les idees d'aquest pensador anglès del segle XVII. El que és clar, tanmateix, és que si privem els alumnes d'aquesta i d'altres lectures (tal com els camins legislatius actuals semblen postular), els estem privant també de conèixer algunes de les alternatives als problemes fonamentals de tota realitat política i, amb aquest gest, no només els empobrim com a ciutadans, sinó també com a éssers humans.

*Jordi Feixas i Roigé és Professor d'història i filosofia a Batxillerat. Llicenciat en Història, Màster en Pensament Contemporani i doctorand de filosofia política.*



# MILL RESPON ELS SEUS CRÍTICS

Ramon ALCOBERRO

*Ser utilitarista és complicat. Als utilitaristes generalment se'ls acusa de ser gent insensible, que calcula quan ha d'emocionar-se i s'emociona quan ha de calcular. Però l'utilitarisme ho té clar: més val ser un Sòcrates insatisfet que un porc satisfet, perquè el fracàs socràtic ha fet millor a molta gent durant molts segles. Tot i que hagués acabat pitjor que malament, la vida del vell Sòcrates fou molt més útil que la del porc que només dona llonzes i botifarres. Sòcrates, pobre i obligat a veure la cicuta ha estat un mestre del pensament – i això és molt més útil que viure com un porc.*

Hi ha un llibre que cal llegir per entendre la filosofia de Mill, perquè és un manifest de la seva posició d'utilitarista de la regla. Es tracta, òbviament de L'utilitarisme. El capítol 2n és el més significatiu del llibre perquè en ell es substancien les deu crítiques més significatives que havia rebut la seva filosofia o, més estrictament, el principi bàsic de l'escola que és el de cercar el més gran bé per al major nombre. Per entendre l'utilitarisme pot ser molt útil veure com va respondre Mill els seus crítics. Això és el que intentarem fer en aquestes planes.

Contra el que de vegades es diu, Mill creia que l'utilitarisme podia demostrar que era una molt més exigent moralment que la teoria del deure i de l'imperatiu categòric de Kant. No en la versió simplificada que en va oferir Bentham, l'error del qual havia consistit en la simplificació excessiva dels ressorts de la psicologia humana, però sí en la versió de Mill que entén el plaer no com una simple quantitat sinó com un hedonisme qualitatiu. Senzillament en Kant n'hi ha prou amb universalitzar el deure i amb no tractar les persones com coses, mentre que “el màxim bé” de Mill és com l'horitzó, perfectament inabastable, perquè després d'un màxim de bé en descobriríem un altre i així fins l'infinit.

En primer lloc, doncs, Mill va intentar evitar el tòpic que la utilitat i el plaer són incompatibles. La utilitat no és un principi ascètic que reprimeix la vida en nom d'un ideal, sinó una estratègia que pretén comprendre el món i transformar-lo buscant la felicitat possible per comptes de la felicitat ideal. L'utilitarisme potser podria assimilar-se a una regla pràctica (una regla de les que Kant hagués denominat “d'habilitat”), però com un axioma. És molt possible que la versió caricaturesca de la utilitat la redueixi a una concepció d'economia i d'estalvi (una cosa molt d'acord amb la prèdica victoriana de la frugalitat). Però Mill insisteix, molt al contrari, en què el dolor és sempre una cosa profundament desgraciat («unhappiness»), mentre que només el plaer és útil per portar una vida digna de la humanitat. «El plaer i l'exempció del sofriment són les úniques coses desitjables com fins». Qui opta per calcular ho fa perquè és la millor manera de preveure i d'organitzar la vida sobre principis racionals sense deixar-se moure per les passions que són pastoses i contradictòries. El càlcul és l'eina de la felicitat, mentre la passió té el perill de caure en la irracionalitat

S'ha dit sovint que l'utilitarisme és una filosofia grollera perquè confessa sense embuts que el plaer és desitjable. Si la gent vol ser feliç i si fugim del dolor, això no és dolent de cap manera. El dolent és optar per la dissort i la misèria moral (o condemnar el cos) si podem optar per la joia i pel gaudi corporal. L'utilitarisme no professa una concepció «vil o egoista» de la naturalesa humana, perquè no considera que tot plaer necessàriament ha de ser vulgar, ni «propi de porcs», ans al contrari, el plaer per Mill és sempre qualitatiu. El plaer més desitjable segons Mill és el de tipus intel·lectual, l'únic que ofereix «happiness» (felicitat autèntica); i «està justificat que li atorguem una superioritat qualitativa», en la mesura en què pel

els humans autènticament racionals estan disposats (com van fer Sòcrates i Jesucrist) a acceptar una gran quantitat de «discontent» (insatisfacció) en altres aspectes de la vida a canvi de plaers més refinats.

Contra l'utilitarisme s'ha argüït també que la felicitat constitueix una aspiració impossible i que ningú té com a tal el dret a ser feliç. Carlyle, un historiador romàntic amic de Mill i antecedent de Nietzsche, havia respost a això que tampoc ningú té dret a haver nascut i no obstant això hem nascut. És cert que «la capacitat per als sentiments nobles és (...) una planta molt tendra que mor amb facilitat», i que no aniríem molt lluny si identifiquéssim el plaer amb un estat continu d'excitació («excitement»).

Quan es parla de cercar la felicitat (que és l'objectiu de la filosofia de Mill), resulta evident, a més, que a molta gent li toca, per l'atzar de la vida, una porció molt petita de felicitat. Mill no creu que la vida sigui justa, sinó (com a molt) que hem d'organitzar mesures polítiques d'enginyeria social per fer-la justa. No sempre es pot ser feliç i, en tal cas, el que el càlcul racional ha d'intentar és fer-nos una mica menys dissortats. En aquest sentit s'ha pogut parlar d'un «utilitarisme negatiu» en l'obra de Mill.

La seva resposta als crítics quan li retreuen que al món hi ha misèries és clara: la felicitat que podem esperar és sovint complicada i difícil, fins i tot per raons purament biològiques; el que l'utilitarisme va voler oferir és més aviat, «mitigar el dolor». Per posar un exemple: l'utilitarisme (ni cap altra filosofia) no pot evitar la mort, però un metge utilitarista que cerca el menor mal (ja que en aquesta situació el major bé és impossible) sí ha d'intentar que aquesta mort sigui el menys dolorosa possible. No té res de sublim ajudar a morir a algú que pateix d'una manera brutal, però és ajudar-lo d'una manera seriosa.

Mill també va entomar l'objecció segons la qual l'utilitarisme és una filosofia per a gent sense noblesa de caràcter. Aquesta afirmació ha estat molt típica dels que defensen que la vida és una vall de llàgrimes

i propugnen una mena d'estoïcisme obligatori. Al món hi ha gent prou brutal que es creuen herois per suportar el dolor i altres que ho són de debò (sense creure-se'n) perquè fan tot el possible per mitigarlo. Un utilitarista mantindrà sempre que el martiri, la frugalitat, l'heroisme, la pobresa (o la castedat) no són especialment honorables per ells mateixos, i no tenen res de digne quan, a més, esdevenen obligatoris. Pobresa no és cap sinònim de bondat. Ser pobre és una situació econòmica que no té res a veure amb ser bo, que és una qualitat moral. «Mereixen tota mena de lloances dels que són capaços de sacrificar el gaudi personal a la vida, quan mitjançant aquesta renúncia contribueixen meritòriament a l'increment de la felicitat en el món». Però un ascetisme obligatori seria una monstruositat. Patir no ens fa bons, sinó més aviat ressentits (com després va dir Nietzsche) Que l'ascetisme i el sacrifici es «puguin» practicar no vol dir que «hagi» de ser obligatori. Més aviat al contrari, «el sacrifici no és un bé en si mateix», sinó un signe que alguna cosa no acaba de funcionar en el mut com cal.

Una altra pregunta que cal fer (i que Mill mira de respondre també al capítol 2<sup>a</sup> de L'utilitarisme) és si esforçar-se pel màxim bé no resulta un criteri massa elevat per a la humanitat. Proposar el màxim bé per al màxim nombre – ja ho mem dit – és tant com proposar una tasca que no s'acaba mai, doncs darrere d'un màxim bé sempre hi hauria un altre. Mentre els kantians proposen que sigui el sentiment del deure el que mogui a la humanitat, l'utilitarisme, considera que el motiu pel qual es fa una acció no té la més mínima importància. Si algú dona diners a un pobre perquè vol “acollonar” els amics demostrant que té pasta, o si algú és bona persona i per això també dona diners, a Mill i a Bentham els sembla que no té ni la més mínima importància. Una acció és bona perquè augmenta la felicitat, la faci qui la faci. Feu coses bones pel motiu que sigui, però feules, ens diria el filòsof utilitarista. Allò substantiu és que aquesta acció, sigui per interès o per deure,

augment la felicitat i que algun pobre sigui una mica menys dissortat encara que sigui perquè algú ha donat diners per fer-se admirar i no per solidaritat autèntica.

«La moral [kantiana] de l'abnegació» («self-devotion») és tan bona com una altra qualsevol si és eficaç. No té res de dolent però, com diu Mill «la gran majoria de les accions del món estan pensades no en benefici del món sinó dels individus a partir dels quals es construeix el món». Si la gent és més feliç, si ha crescut el benestar, la raó per la qual hem obrat no és important. A més la majoria dels individus no tenen a la seva mà la possibilitat real de canviar el món, però sí que poden fer més feliç a un petit nombre dels que hi viuen, mitjançant accions petites i significatives. Actes les conseqüències dels qual resulten «tangibles i intel·ligibles» són sempre preferibles a proclames sublimoides sobre el benestar de la humanitat. Per a Mill una sèrie de bones reformes sempre són millors que una revolució perquè sumades aconseguen el mateix objectiu de transformar la societat i, a més, ens estalvien morts i misèries, que són inevitables en els canvis revolucionaris.

Mill considera, a més, que li cal respondre a una altra objecció significativa: la que els utilitaristes proposen una doctrina “freda” que calcula en abstracte el correcte o incorrecte de les accions sense donar cap consideració o valor particular a les persones. Hi ha gent que diu que per als utilitaristes les persones només són números i que als utilitaristes no els importa que una acció sigui realitzada «per un home amable, valent, benvolent o per algú que sigui tot el contrari». És cert que l'utilitarisme no pretén fer una descripció de l'home virtuós; potser Mill (i sobretot Bentham) poden ser acusats de poc empàtics, però «se centren en la moralitat de les accions». No fan consideracions de persones perquè totes les persones riques o pobres, alts o baixes, valen el mateix. Un utilitarista no accepta que pel fet que algú sigui amic meu hagi de disculpar accions que no disculparia en

un altre qualsevol. Aquesta imparcialitat, aquesta “desconsideració” cap a les persones que practica l'utilitarisme és l'única forma d'evitar que els actes incorrectes dels meus amics siguin considerats amb més benevolència que els dels meus enemics. Amicus Plato set magis amica veritas.

Que l'utilitarisme sigui una moral sense Déu és una objecció bastant menor quan un s'adona de les maldats que s'han comès en nom de Déu. En tot cas, per a Mill, «l'utilitarisme és una doctrina més profundament religiosa que qualsevol altra» perquè la voluntat de Déu (si existeix) és que els homes siguin feliços. I l'utilitarisme és, precisament, la doctrina més compromesa amb la felicitat i amb la millora de les condicions de la vida dels humans. Mill, que sabia quanta misèria i quantes guerres s'han fet en nom de Déu, pensava que allò més útil seria reconvertir-les en una mena de ONG's i per això va fer una proposta, la Religió de la Humanitat, segons la qual els humans havien de deixar de barallar-se pel que succeeixi quan estiguem morts i ens preocupéssim només del que és empíric. Res de preocupar-nos pel “més enllà” i una mica més de bondat en el “més aquí” seria molt més útil per a més gent.

També es diu sovint que l'utilitarisme és una moral de l'interès o de la conveniència («expediency»), concepte que moltes vegades s'oposa al que resulta autènticament «right», val a dir, el correcte i moral. Però a Mill les mentides li semblen sempre pic útils, a part de ser immorals. Per a l'utilitarisme la veritat és molt més útil i convenient que la mentida. Afavorir la veritat és una regla del joc de la societat com ho és la reivindicació de la llibertat. L'útil («useful»), igual que la veritat, és transcendent i no pas un pur expedient («expedient») per sortir del pas; que en algunes ocasions no dir la veritat sigui un mal menor, no vol dir que es pugui organitzar una societat sobre la mentida.

S'ha argüït, a més, contra les tesis utilitaristes que moltes vegades no tenim ni tan sols temps per

pensar què serà el més útil perquè vivim instal·lats en la provisionalitat. Això és tant com dir que el fet que el pilot d'una nau pugui sotsobrar en una tempesta sobtada fa inútil disposar de bones cartes de navegació. En definitiva, quan es critica l'utilitarisme com una casuística deshonest i una moral de circumstàncies, no estaria de més recordar que l'utilitarisme proporciona una moneda de canvi de valor universal per argumentar en casos de conflicte de drets i deures. Preguntar-se què és millor per a més gent i durant més temps permet que el debat moral es pugui resoldre per vies racionals i evitar la violència. En els temps que corren, calcular en lloc de barallar-nos tal com va proposar Mill, no deixa de ser una excel·lent estratègia.



# LA BABIA NIETZSCHIANA

Sandra Pouza

No gaires coses considerava Nietzsche necessàries per a ser feliç, o per a viure, ja que el seu concepte de Felicitat o de ser feliç potser no té cabuda en el nostre imaginari. Poques coses, com deia: alimentació, clima favorable, un lloc idoni per a viure i un descans plàcid. La fisiologia, traduïda en salut, té un paper molt important per a un Nietzsche malaltís i agosarat. Ell anirà a la recerca d'un lloc on poder descansar, on curar-se (al més propi estil epicuri) i refugiar-se sobre si mateix. D'aquí prové la seva "obsessió" per trobar climes favorables: Saint Moritz, Venècia, Gènova. Al 1888 va descobrir Torí, ciutat al nord d'Itàlia. De Torí li agrada tot. Pot passejar, pot escriure i ho fa molt i intensament. És a Torí quan té el seu col·lapse i la seva germana l'ingressa al psiquiàtric de Basilea. Morirà allà.

La fisiologia té un paper molt important en tot el pensament Nietzsche. A l'Ecce Homo s'aprecia aquesta relació entre l'estat del cos i la doctrina del ressentiment. Els ressentits són els dèbils, els esgotats: "El ressentiment és la cosa prohibida en si per a un malalt, el seu mal, lamentablement, també la seva tendència més natural"<sup>1</sup>. El ressentit sempre està 'malalt' i sempre es queixa. Però no ho fa perquè vulgui sinó que aquest ressentit està condemnat al fatalisme, no ho pot evitar (igual que el soldat rus que davant del fred no vol lluitar, es deixa vèncer per la seva debilitat). Nietzsche afirmarà que aquest tipus de sensació posa el cos malalt. Què es pot fer per evitar aquest destí fatal del ressentiment? El pathos agressiu. La guerra, com ell diu. Una guerra per a construir alguna cosa, una agressivitat que repta a l'enemic; una guerra, en igualtat de condicions, on no es pot lluitar amb un dèbil, aquest dèbil s'ha de transformar, transformar-se en un ésser fort, lluitador, net. Aquesta netedat només s'aconseguirà en soledat. Aquest concepte de soledat es repeteix 1 bid. pàg 104.

constantment. De fet, tots ens imaginem un Nietzsche solitari, errant. En realitat és així. Un exemple d'això és com descriu la metodologia utilitzada per a escriure el seu llibre 'Així va parlar Zaratustra': "Els matins, en direcció sud per l'esplèndida carretera cap a Zoagli, pujava a dalt de tot, deixant de banda els pins i contemplant la mar immensa; a les tardes sempre que la salut ho permetia, donava la volta a tot la badia de Santa Margarida fins al darrere de Portofino [...] En aquests dos camins va saltar la idea de tot el primer Zaratustra, sobretot el mateix Zaratustra, com a tipus: millor dit, ell em va assaltar a mi..."

Zaratustra és el representat del que Nietzsche anomena la gran salut. Aquest concepte, l'exposa en un dels darrers fragments del llibre 'Aurora': "Nosaltres, infantaments prematurs d'un món encara indemostrat, nosaltres necessitem per a una nova finalitat també un nou mitjà, vet aquí, una nova salut, que sigui més forta, divertida, resistent, temerària i jovial del que ho han estat totes les salut fins ara". Una salut, que s'ha d'adquirir, com un procés. Aquesta nova salut s'adquireix amb una mirada vital a la nova realitat que aquesta pot construir. És a dir, el pas previ per a canviar la realitat és tenir una nova salut, una nova fisiologia. Tenir cura d'un mateix el millor possible. El mateix Nietzsche ho experimenta, quan pot arribar a caminar fins a vuit hores seguides per muntanyes, és quan més escriu. Quan millor es troba. Quan pot viure plenament. És per això que la fisiologia de la nova moral no ha de ser dèbil o tancada sinó oberta i capaç de resistir qualsevol cosa. Ballar infinitament.

Què fem per a millorar la salut? Què és el que aconsella el nostre filòsof? Millor dit, no el que aconsella sinó el que ens reclama, exigeix. Com tota la seva filosofia, a cops de martell. Doncs, unes coses

bàsiques: vigilar l'alimentació, el clima i el lloc. De les darreres, ja n'hem parlat; de fet, va ser com una obsessió per a ell. Què podem dir de l'alimentació? Quina alimentació ha de tenir la nova salut, la nova moral? La recepta és ben senzilla: menjar poc. Molt més important és el descans o com ell ho anomena: "la manera de descansar un mateix". Aquí la solució és fàcil: llegint. Com a filòleg que és, és ben senzill imaginar Nietzsche llegint uns dels clàssics francesos que tant l'apassionaven. Envoltant de natura, tranquil i relaxat. I tot això en soledat.

La fisiologia és una eina més a l'hora de començar la transvaloració dels valors de la vella i raquítica moral judeocristiana. Perquè el superhome no és un ideal; de fet, aniria en contra de tot el plantejament de Nietzsche pensar que el Superhome és algú que no existeix. I tant que existeix! En aquest sentit, el concepte d'Homenot de Josep Pla té moltes semblances amb el que Nietzsche volia dir. Així per a Pla: "Per a mi homenot és un tipus singular, insòlit, una persona que s'ha significat, en una qualsevol activitat, d'una manera remarcable". Nietzsche signaria aquesta definició per al seu Superhome. Una persona real que lluita, que cada vegada es va superant a si mateix cada dia gràcies a la força o a l'energia que li dóna la seva voluntat de poder. La voluntat de poder és el motor de l'ésser humà. Sense ella no té res sentit ni tan sols viure. Un ésser humà que no 'funciona' no té voluntat de poder. A un dèbil o ressentit, arrossegat per la seva falta de voluntat, no li pots demanar res més. Per a poder començar a sortir d'aquesta roda que només el porta cap a la debilitat més absoluta ens hem de començar a arraulir a nosaltres mateixos. Una altra vegada la soledat. (I amb els altres ingredients necessaris: alimentació, descans, lloc).

Aquesta soledat, però, no l'hem d'imaginar com una soledat tancada, sinó oberta. Una soledat que deambula per tots els racons i que només busca trobar-se a si mateixa per tal de poder començar a canviar la vida. O molt més ben dit, per tal de

començar a viure. I és que la vida no està preparada per als dèbils, dirà Nietzsche, està preparada per a les persones que la volen viure. I viure la vida és molt difícil. D'aquí el seu concepte de vitalisme com el pilar fonamental de tota la seva filosofia. El vitalisme posa en pràctica un verb tan poc utilitzat com és el de viure. Sense cap preposició darrera. Viure. Per a poder viure s'han de produir unes condicions necessàries, totes de les quals hem parlat. El vitalisme no nega, ni recrimina, ni pensa en el futur, ni en el passat, simplement pensa en l'aquí i en l'ara. Per això tota la filosofia nietzschiana no és un ideal sinó que és un manual d'instruccions per a poder desenvolupar-te com allò que ets de la millor manera possible per tal de no desaprovechar la vida. Aquest bé tan apreciat.

El principal problema que pot tenir qualsevol ésser humà a l'hora de viure és adonar-se que fins ara no estava vivint. Per a mi, és el tema més important de tot el plantejament fins ara exposat. T'has d'adonar que tot el que has estat fent fins ara no era més que continuar unes tradicions imposades que, si més no, són discutibles. Com fer-se'n càrrec? Com realment sortir d'aquest parany cultural tan interioritzat? Amb el comportament. De fet, si pensem en les transformacions de l'esperit (camell, lleó, infant), veurem que el més important és el comportament. La manera d'ésser a la vida. I és per això que l'infant, el comportament de l'infant, és el grau superior de tota aspiració vital. Viure com ho fan els infants. Sense prejudicis, sense imposicions culturals, sense remordiments, sense sentiment de culpa, sense ressentiments absurds, i sense deixar de fer el que en tot moment es vol fer. No hem de caure en l'engany de pensar que els infants es comporten així perquè són ingenus, perquè realment no han conegut la vida i és per això que es comporten així. Malgrat tot, no es així. Ser ingenu no és ser humil, ni simple ni modest. És el grau superior de l'esperit humà. El comportament de l'infant és com ens hauríem de comportar tots si volem viure la vida. Té una alegria de vida. Representa Dionís.

Si ens aturem un moment i reflexionem sobre les nostres accions quotidianes, veurem que la majoria d'elles no estan guiades per aquesta puresa, aquesta falta de condicionaments sinó al contrari. La tradició, la cultura, -de la qual Nietzsche considerava que l'única capacitat de dir-se amb aquest nom era la francesa-, els prejudicis, les pors, són els nostres guies a l'hora de prendre decisions. Per a superar aquesta fase tan nefasta, tan dèbil, has de començar a comportar-te com ho fan els infants. En la lluita Apol·lo versus Dionís, ha de guanyar Dionís. Sempre. Feina àrdua.

I quants Superhomes hi haurà? Amb quants et pots trobar? Amb pocs, amb ben pocs, realment. Ser fort i viure ens soledat no és tan fàcil com a priori pot semblar. Mantenir un esperit festiu davant la vida és molt difícil quan la tradició i la societat cau sobre teu com una llosa, una llosa que pesa moltíssim. És per això que la soledat és l'ingredient necessari per a poder tenir alegria de viure, posar una distància et fa més fort i t'allibera de tota la tradició arrelada a tu. Això no vol dir no relacionar-te en societat, però sí que vol significar que has d'anar a la recerca de les teves veritables passions i deixar-te guiar només per aquelles coses que vulguis fer.

Esdevenir Superhome és a les teves mans.

# <http://www.filoselectivitat.cat/>

Lluna Pineda

Per mi filoselectivitat té moltes facetes i he volgut assenyalar-les mitjançant tres preguntes. Les respostes intentaran sintetitzar els motius que em van conduir a elaborar el web, la manera com el vaig fer i el seu contingut.

Per què?

La principal motivació a l'hora d'elaborar filoselectivitat va ser laboral. Fa uns dos anys i mig jo em trobava en la mateixa situació que molts professors de la meva generació afectats per les retallades: amb feines inestables allunyades del món educatiu. En el meu cas van ser al voltant de tres anys, per mi una xifra suficientment asfixiant com per començar-me a replantejar el meu futur laboral. Un món en plena crisi financera, on l'ensenyament d'humanitats, i molt especialment el de la filosofia, es consideren una pèrdua de temps, és un món bastant complicat per algú que té l'esperança de tornar-se a dedicar a l'educació. En aquest context, l'elaboració del web implicava dos objectius personals importants: per una banda tornar-me a situar, encara que no fos en una aula convencional, en un àmbit proper a la docència de la filosofia i per l'altra, representava l'últim intent de dedicar-me a l'ensenyament.

Com?

Internet és un mitjà d'informació i d'aprenentatge que ens dona la possibilitat de convertir, amb pocs recursos, qualsevol tipus de coneixement en un ensenyament. Bona part d'aquests coneixements són compartits de forma desinteressada i la part tècnica de filoselectivitat va ser possible perquè altra gent va decidir explicar a la xarxa com fer un web.

L'explicació dels continguts també és simple. Qualsevol professor amb una mica d'experiència és capaç d'identificar alguns punts del temari que susciten dubtes als alumnes; sempre hi ha qüestions

més difícils d'entendre i punts en què se solen encallar. Fins i tot, a vegades, els obstacles no són conceptuals, ni fan referència a temes concrets sinó que poden estar més relacionats, per exemple, amb les dificultats per tenir una visió de conjunt del pensament d'algun autor.

Sigui com sigui és en el reconeixement d'aquests obstacles en què els docents tenim l'oportunitat de ser una mica originals i crear recursos didàctics per intentar ajudar els nostres alumnes. Les novetats pedagògiques sempre neixen de l'observació i de la preocupació per fer que els alumnes aprenguin. I així també és com va néixer filoselectivitat. En la meva experiència com a professora de filosofia havia observat algunes d'aquestes dificultats i sabia quin tipus de recursos funcionaven. De fet, la major part dels continguts que hi ha al web són reelaboracions i adaptacions dels recursos que jo ja havia creat anteriorment. És per això que considero que el web va ser dissenyat amb el mateix impuls pedagògic que el dels professors en actiu. L'única diferència és que jo, en aquell moment, no tenia alumnes i els vaig buscar a la xarxa.

Què?

Els exàmens de selectivitat varien a cada convocatòria, els textos i algunes de les preguntes sempre són diferents. Ara bé, l'estructura que segueixen des de fa uns quants anys és, si fa no fa, la mateixa; i això és un gran avantatge tant pels alumnes com per als professors.

Per als alumnes és senzill: allò que se'ls demana està delimitat i segueix uns criteris molt específics.

La dificultat es pot trobar, al principi, en el fet de no saber fer l'examen de la manera adequada i saber treure suc als continguts treballats a classe, però això



sovint se supera amb una bona orientació i pràctica. Per als professors també és un avantatge quant a preparació de continguts específics per a l'examen. En aquest sentit, filoselectivitat és essencialment això: un conjunt de recursos pensats per ajudar a respondre cadascuna de les preguntes de l'examen d'Història de la Filosofia de les PAU. Recursos que en realitat no són nous; de fet, alguns són molt semblants als que d'altres professors ofereixen a les seves classes o fins i tot a la xarxa.

Internet constitueix una gran eina d'aprenentatge, però a escala pedagògica també pot ser problemàtic perquè és totalment anàrquic. Internet és com una gran biblioteca sense seccions, amb tota mena de continguts desordenats que a vegades són poc fiables. Podem pensar que és el mitjà més directament democràtic però, al mateix temps, aquesta característica pot constituir un gran handicap per a qualsevol estudiant que busqui ampliar o aclarir dubtes. Partint d'aquesta base jo em vaig plantejar l'elaboració del web. Així, la novetat que aporta filoselectivitat no és altra que la d'unificar, sistematitzar i ordenar una sèrie de continguts propis creats amb la funció d'orientar per l'examen de les PAU.

Filoselectivitat és un web estructuralment senzill. Per una banda, conté els exàmens de selectivitat dels últims 5 anys i una sèrie de consells formals sobre com respondre cadascuna de les preguntes. Per l'altra, hi ha quatre tipus de recursos diferents per cadascun dels cinc autors de les PAU: un recull de vocabulari, un esquema audiovisual, taules comparatives amb la resta d'autors i una recopilació de crítiques d'altres filòsofs.

Alguns d'aquests continguts han tingut més èxit que d'altres. El cas paradigmàtic és el dels esquemes audiovisuals: diria que la major part dels alumnes que descobreixen el web per si sols ho fa gràcies als vídeos i no a la inversa. Per contrast, altres recursos com el de les crítiques als autors (pensat per donar eines per

respondre la pregunta cinc) desperten menys interès. En part això demostra que els continguts del web són uns recursos i no pas els recursos: sempre es poden ampliar, transformar i, fins i tot, substituir.

Tanmateix, en els seus dos anys i mig de vida, filoselectivitat ha esdevingut un recurs popular per preparar les PAU. Cada any rep més visites i gràcies a correus de professors, alumnes i pares sé que els continguts són útils i faciliten l'estudi. Per altra banda, personalment, aquest impacte també està sent una experiència molt positiva que em va apropant als objectius personals marcats inicialment.

# FILÒPOLIS. FILOSOFIA PER A NO INICIATS

Llorenç Vallmajó Riera: <http://www.xtec.cat/~lvallmaj/>

Filòpolis. Filosofia per a no iniciats és un portal web o website en el que simulant una polis i d'una manera interactiva es tracten qüestions de filosofia i d'ètica vinculades al currículum de Batxillerat i, en menys mesura, del segon cicle d'ESO.

La polis integra setze àmbits o espais similars als que es poden trobar en una ciutat i tots els continguts s'articulen entorn d'aquesta potent metàfora de la polis. Vol ser una polis virtual amb espais com un passeig, una plaça o àgora, un taller, un temple, un mercat, fins i tot un estadi olímpic.

Atenent al mateix titular del portal, Filosofia per a no iniciats, es pretén un tractament bàsic de les diferents qüestions, facilitant l'accés a tot visitant. Però certament, algunes unitats dissenyades pensant en joves que cursen el Batxillerat, tenen un abast superior. Sempre que s'ha cercat una exposició assequible i lúdica. I certament, l'elaboració del portal han exigint un gran esforç de síntesi.

Amb part del grau d'interactivitat que el format web permet, s'intenta fer reflexionar sobre determinades qüestions i conceptes. Diversos exercicis condueixen a desenvolupar habilitats intel·lectuals com ara la deducció; altres menen a descobrir relacions conceptuals o a obtenir visions globals de diversos aspectes o blocs temàtics, de pensadors i científics. Sempre està present l'afany de fomentar perspectives interdisciplinàries.

Repassem tot seguit els diversos espais, llocs o àmbits de Filòpolis, tot indicant algunes de les unitats que cadascun d'aquest apartats conté.

Passeig de temes. Un passeig principal els continguts del qual són temes importants d'ètica, de filosofia o interculturals. Un tema representatiu d'aquest espai és la unitat Per si no saps de què va l'Ètica. O

l'interactiu Explorant la consciència, que requereix un procés d'interiorització. També hi figuren quatre unitats correlatives sobre què és la filosofia i altres quatre sobre què són els valors. El tema de la publicitat en la unitat elaborada conjuntament amb el professor Ferran Teixidor titulada Publicitat: informar, persuadir i seduir.

Àgora de debats. Un lloc com una plaça on es presenten elements bàsics i previs per a debatre qüestions problemàtiques, obrint-se tot seguit un marc de debat on es pot inserir la pròpia argumentació sobre la qüestió presentada. En l'Àgora es debat, per exemple, En una societat democràtica s'han de tolerar els partits no democràtics? o bé Els valors, subjectius o objectius? També i després de presentar mínimament el bàsic sobre els filòsofs de la sospita i denúncia, s'obre espai per respondre a Què denúncies tu del món que t'ha tocat viure?

Acadèmia de pensadors. En aquest lloc de la polis es dóna informació sobre les aportacions destacades d'alguns pensadors/investigadors, no pròpiament filòsofs. Així sobre el xoc de civilitzacions de Huntington; o sobre la visió de Max Weber dels valors de l'ètica calvinista o protestant; o les observacions i comparacions d'Edward Wilson entre formigues i humans.

Barri Nou de filòsofs. Al Barri Nou, a diferència de l'Acadèmia, s'hi destaquen filòsofs que formen part del que clàssicament es coneix com a filosofia moderna i contemporània. S'analitzen, interactivament, fragments de Descartes, de Hume, dels pensadors il·lustrats. Remarcable és la unitat Epistemologia de Kant: una mirada des d'avui; i la lúdica i intuïtiva Una simulació: la disco "Can Kant". Quant als pensadors contemporanis: Llegint, activament el "Manifest" de Marx o Nietzsche, un pensador polièdric o Russell, allunyant-se de Pitàgores. I també interactiu és

Popper: falsabilitat i falsació.

Barri Antic de filòsofs. Amb quatre unitats correlatives es presenten els punts bàsics del pensament platònic, en una d'elles, Plató i el mite de la caverna, es desmitologitza el mite i s'insinua la seva actualitat. També hi trobarem la crítica d'Aristòtil a la teoria de les idees del seu mestre.

Taller de conceptes. D'una manera interactiva es tracten conceptes filosòfics i es convida a exercitar-se en la seva comprensió i bon ús. Per exemple, saber captar bé la diferència entre 'fets' i 'valors' o practicar la construcció de definicions en Construint definicions. Destaquen les tres Escoles d'Atenes, que permeten treballar conceptes o concepcions de diferents moments de la història del pensament. Primer, Escola d'Atenes, inspirat en el fresc de Rafael, amb filòsofs grecs i conceptes a ells associats. Després, l'Escola d'Atenes Moderna, amb la Facultat de Lletres de la UdG com marc i on es presenten pensadors moderns del Renaixement, Racionalisme, Empirisme, Il·lustració i Romanticisme: 28 pensadors amb 32 entrades. Finalment, l'Escola d'Atenes Contemporània, amb 36 entrades conceptuals i 30 pensadors. Les tres Escoles obliguen, per tal d'arribar al final, a fer ús de les pròpies habilitats deductives. Remarquem també l'esforç de representació gràfica dels conceptes relacionats amb els pensadors moderns i contemporanis.

Estadi de competicions. Totes les ciutats tenen les seves zones esportives, el nostre Estadi és un espai interactiu en el qual es poden fer competicions virtuals. Per exemple, en Great Teams de valors els visitants poden analitzar valors i considerar quins són els més dominants en el propi context, quins són els que haurien de dominar i, en tercer lloc, aportar una raó. També en Cursa de clàssics hom pot expressar les seves preferències en quant a pensadors.

Palau de les ciències. Un lloc on s'exposen aportacions científiques que han generat importants implicacions ètiques i filosòfiques. Així es descriuen

els punts bàsics de la teoria de l'evolució de Darwin junt amb les actualitzacions posteriors i, en segon lloc, s'indiquen implicacions d'ordre social i altres. En quatre unitats seguides hom pot obtenir referències sobre l'origen de l'univers, Un univers en expansió, o sobre la vida i l'ésser humà. Remarquem, per les seves repercussions filosòfiques, la unitat Elements de la cosmovisió relativista. S'inclouen també temes de bioètica.

Temple de respostes. En totes les ciutats hi troben temples: esglésies, mesquites, sinagogues. En la nostra polis, el Temple de respostes vol acollir solucions que donen les religions a diferents problemes profundament humans, solucions que, a diferència de les que ofereix la filosofia, es presenten com a veritats o seguretats. En Creure i saber: el Credo i Grècia es mostren les diferències entre religió i filosofia. Remarquem d'aquest lloc El mil·lenni medieval, una època sota una mateixa etiqueta però que un recorregut pels seus deu segles manifesta importants diferències.

Biblioteca de textos. Així com en una biblioteca d'una ciutat hom pot consultar llibres, aquí es poden consultar textos seleccionats que ajuden a clarificar qüestions plantejades en diferents seccions del portal. Per exemple, en Navegar en la incertesa, es presenta un llibre de Jorge Wagensberg que ens mena a pensar tot llegint els seus aforismes; o en Antimanual de Filosofia, sobre un provocador llibre de Michel Onfray. Un total de trenta-cinc llibres breument presentats i amb fragments testimonials.

Presó de barbaritats. En la presó de la nostra polis estan engarjolades idees desafortunades, per incoherents o insensates, o activitats que han anat o van en direcció contrària a les expressades en la Declaració Universal dels Drets Humans. Hom hi pot trobar un llistat de models de raonament enganyosos, és a dir, unes Fal·làcies lògiques.

Mercat de varietats. Com en un mercat, hi trobem pluralitat d'aportacions interessants però no

Mercat de varietats. Com en un mercat, hi trobem pluralitat d'aportacions interessants però no classificables en cap dels anteriors espais o seccions. Un conjunt de curiositats o suggeriments lligats als nostres àmbits. Així la coneguda i exemplar Paràbola de l'elefant o alguns contes de Lev Tolstoi i faules d'Esop. També proves de Selectivitat corresponents a una colla d'anys.

Jardí dels somriures. Una secció preferentment lúdica on es mostren imatges delatadores o s'expliquen acudits; ara bé, sempre ben relacionats amb les temàtiques del nostre portal i que sempre implicaran, d'una manera o altra, una pregunta o una reflexió. Un exemple és la imatge No sé si riure o plorar, o els estimulants exercicis de lògica com Vols anar a ballar amb una princesa o Les tres portes lògiques.

Port de webs. Una secció en la qual s'indiquen llocs o webs escollits on es troben respostes a qüestions presentades o temes semblants als tractats en el nostre portal. La secció està estructurada en cinc subseccions classificadores de les webs.

10è aniversari de Filòpolis. L'any 2006 van celebrar el 10è aniversari de Filòpolis. Deu al·legories o faules filosòfiques de diferents moments històrics i de diferents tipus van ser el resultat d'aquesta celebració. Hi poden trobar la coneguda al·legoria de Bertrand Russell sobre el risc dels procediments inductius en El pollastre inductivista. També la bella i reveladora metàfora de Kant amb l'entrada La metàfora de la coloma. I altres com Hegel. El mussol de Minerva o també Nietzsche. Infantar una estrella o Camus. El mite de Sísif.

Edupolis. Un espai creat posteriorment i conjuntament amb el professor de filosofia Ferran Teixidor. Aspira a ser un suport més a les assignatures d'ètica i especialment a la coneguda com Educació per a la ciutadania. Una oferta de recursos interactius per potenciar la reflexió i la presa de decisions encertades. Vuit blocs temàtics amb títols com Un món sense drets?, on es mostra la conveniència

d'anar més enllà de la llei del més fort. O el bloc Condemnats a entendre'ns, remarcant la necessitat que tenim els humans de pactar. O també Em faig o em fan?, cercant els elements que configuren la pròpia personalitat.

El webmaster de Filòpolis està ben convençut de la conveniència d'utilitzar tots els recursos disponibles i imaginables en la feina docent; cal recórrer a tot allò que faciliti l'assimilació dels continguts, de les habilitats i del que sigui. Tots els recursos tenen avantatges i inconvenients, cal cercar fer un ús eficient i intel·ligent de tots d'ells, amb diversitat. Es pot fer un bon ús o no dels llibres; es pot fer un bon ús o no de les tecnologies, ja no noves, informàtiques.

La construcció de les més de 150 unitats de Filòpolis ha implicat quatre fronts de treball. Primer, una selecció i redacció d'unitats, donant preferència a temàtiques, apartats i habilitats que la pròpia experiència docent recomanava. Segon, elaborar un disseny gràfic, intentant il·lustrar encertadament el que es vol explicar. Tercer, presentar tots els continguts en format HTML. Quart, programar els elements interactius utilitzant principalment el llenguatge JavaScript.

Associat a Filòpolis. Filosofia per a no iniciats, aquest webmaster ha creat el blog No només filosofia. Com el mateix nom suggereix, a més dels posts de temes filosòfics, hom n'hi pot trobar d'altres diferents i allunyats, com ara cròniques de viatges. De diverses categories o apartats del blog remarcuem alguns posts.

De la categoria Art, el post Dalí, ciència i art. De la categoria Ètica, el post Quan comences a dignificar-te. De la categoria Docència, Una altra educació es possible. De la categoria Filosofia, Les formes de vida catalana. Josep Ferrater Mora. De Història de les Idees, Plató i Aristòtil, no tant oposats. De categoria Política, en senyalem dos, Construint un decàleg pels actors polítics i Apunts de Filosofia Política: Pogge, Viroli i Agamben.



# ALCOBERRO.INFO

Ramon Alcoberro

Per raons suposo que fàcilment comprensibles, se'm fa molt difícil explicar alcoberro.info. Ho faré fàcil dient que és un esforç iniciat a finals de 1999 per donar informació gratuïta sobre temes de filosofia i pensament que a hores d'ara té ressò mundial. Es tracta, i em sembla que a hores d'ara ho sap tothom, de la història d'un èxit a Internet. Una plana web amb més de 1.700 arxius diferents en català i espanyol (n'hi ha un en italià, però no sé si compta!). Alcoberro.info és vist, segons Google analítics, en més de 150 països d'arreu del món, començant per Mèxic, Colòmbia i Espanya. Tinc una audiència consolidada de mig milió de visites úniques, amb un nombre planes vistes que als darrers anys oscil·la entre 800 i 900 mil, amb pics al voltant del milió anual.

El web va ser pensat des del primer moment com una eina de filosofia per a ciutadans, amb la intenció d'oferir materials clars, comprensibles i endreçats, per tal que qualsevol persona pogués accedir al coneixement filosòfic al menys a nivell bàsic. Es mou a partir dels principis de «gratitud i gratuïtat». En principi els materials són una fotografia força exacta dels meus interessos i de les meves classes tant a la Universitat com al batxillerat. Poca gent sap que a l'inici encara no es deia alcoberro.info. Estava allotjada al web dels Jesuïtes i la imatge més antiga que he trobat és aquesta, del febrer de 2000:

<https://web.archive.org/web/20010428095937/http://etpplot.jesuitescat.edu/~37272647/>

En aquell temps no existia ni Google (efectivament, hi hagué un temps que Google no existia!); des d'aleshores, però, han passat diverses eres geològiques i sóc conscient que el web necessitaria un nou grafisme i molta més dedicació. De fet, als dos darrers anys he introduït pocs materials nous. Era obvi que no tenia gaire sentit afegir elements redundants i no m'agrada posar-hi autors o temes

que no conec prou bé o que em són absolutament aliens des del punt de vista intel·lectual.

No sé gaire com poden ajudar aquests materials a la selectivitat. Suposo que dependrà de l'ús que en vulguin fer els usuaris, professors i alumnes. Sé que són materials d'ús comú i cada any rebo un munt de consultes, tant de Catalunya com d'arreu, que procuro respondre en la mesura del possible. En tot cas, l'èxit a la selectivitat no està associat a disposar d'una plana web, sinó a les ganes d'estudiar i a la capacitat de redactar amb una mica de gràcia.

# EL PROJECTE FILOSOFIA 3/18

Irene de Puig

Una cosa és estudiar Filosofia i l'altra aprendre a filosofar. M'explico. A les assignatures de Filosofia sigui a l'institut o a la Universitat es pot aprendre el que han dit els autors, els trets més importants dels distints corrents de pensament, etc. Aquesta és una via d'accés a la Filosofia per persones preparades que poden comprendre – de vegades amb dificultat – algunes de les “pensades” de filòsofs siguin antics o moderns. Aquest camí és el més acadèmic, del qual ens examinem i, per tant, té les mateixes connotacions que altres assignatures. Hi ha però un altre accés a la reflexió que no té en compte l'edat ni condició dels qui la practiquen i tampoc es cenneix a uns programes prefixats. Aquesta és la novetat que ha aportat el projecte Filosofia 3/18 a les aules d'infantil, primària i secundària. És interessant analitzar els resultats de l'aplicació d'aquest projecte a partir de diverses avaluacions externes realitzades tant a Catalunya i Balears<sup>1</sup> com una, d'aquest 2015, a Anglaterra<sup>2</sup>. No és una assignatura per ser avaluada, ni tracta per ordre cronològic o conceptual els temes clàssics de la Història de la Filosofia, és més aviat una manera de fer més amplia que ajuda a comprendre les matèries d'estudi, a ser més conscients de la riquesa del bagatge intel·lectual heretat i a preparar-se per participar en un món democràtic.

Els continguts: aquells aspectes que en podríem dir filosòfics de l'existència humana, com ara la felicitat, la justícia, la llibertat, la igualtat, els amics, els secrets, la bellesa, la igualtat, etc. La manera de treballar: fent servir el diàleg filosòfic com a eina central, tot desenvolupant les habilitats de pensament: distingir, buscar alternatives, inferir, usar criteris, donar bones raons, conceptualitzar, fer hipòtesis, etc.

La filosofia és la disciplina humanística que, a  
1 <http://www.grupiref.org/#Informesd'avaluaci>  
2 <https://educationendowmentfoundation.org.uk/projects/philosophy-for-children/>

través del seu contingut i del seu mètode permet a l'estudiant de reflexionar sobre aquells aspectes que, latents en totes les matèries, no són tractats de manera específica a l'escola o als instituts. Cal però saber com i per on començar!

-----

A casa nostra, el GrupIREF és l'associació que ha traduït i adaptat al català els materials del projecte original Philosophy for Children. A més d'elaborar materials propis. També es dedica a la formació del professorat perquè portin a les aules la Filosofia des d'Educació Infantil. Podeu consultar la web [www.grupiref.org](http://www.grupiref.org)

# GLOF: UNA EXPERIÈNCIA DE 10 ANYS DE LECTURA COMPARTIDA

Eduard Casserras

Pot la lectura d'un llibre de filosofia mantenir l'interès continuat d'un grup plural de lectors no experts? Ho prova l'experiència consolidada de GLOF (Grup de Lectura Obert de Filosofia). Un grup de lectors que va nèixer a Callús a recer de la Fundació Aplicació, i que el curs vinent ja en farà 10 que es troben al llarg de l'any al ritme d'una sessió mensual. Comparteixen una comprensió de la filosofia com a manera de viure que passa pel lligam estret entre activitat lectora i encontre amb els altres. Mediacions necessàries per poder comprendre significativament el nostre propi viure i que al capdavall enriqueixen quan no transformen la nostra mirada del món. GLOF entèn que en aquest exercici esdevé especialment útil la confrontació amb el viure filosòfic dels grans mestres de la nostra tradició occidental. Pensadors que són capaços d'emparaular la realitat en textos il·luminadors la comprensió dels quals s'aclareix de forma més completa quan sumem lectures ben fetes.

Per participar no calen inscripcions ni signatures de compromís de continuïtat. Entra i surt qui vol quan vol, a excepció dels que hi participen moguts pel reconeixement d'un curs de formació. La fórmula, però, funciona. Atreu professionals de diversa índole i amb formació universitària. La mitjana d'assistents sol ser de 35 i el compromís es visualitza en la facilitat per assumir la presentació d'un capítol del llibre i en la participació en uns debats que sol ser apassionada.

La metodologia és molt senzilla. Es tracta de llegir bé els textos per copsar-hi el viure i posició intel·lectuals de l'autor. Comprendre allò que l'autor ha volgut dir i dialogar després amb ell criticant la seva proposta. Entre els participants s'escull un llibre i aquest es presenta i discuteix en grup al llarg d'un curs sencer.

Tots participen de forma cooperativa en aquesta tasca. Pautats, això sí, per qui n'ha estat l'ànima del grup: el professor Joan Ordi. Doctor en filosofia per la Universitat Ramon Llull i professor a l'Institut Guinovarda de Piera, acompanya sempre el grup de lectors ajudant a comprendre els autors, centrant els debats i resolent la majoria dels dubtes que les lectures susciten.

La discussió no s'acaba en l'espai de les dues hores que dura la sessió. Mingu Manubens i Immaculada Tubau mantenen el bloc i correu corporatiu que van crear. Aquestes eines faciliten la perllongació de les reflexions i ajuden a fer pinya en un grup s professors de filosofia de la comarca. El bloc és obert i s'hi troba la majoria del material que s'ha elaborat. L'adreça és la següent: <http://iglof.blogspot.com/>

Veureu que es poden descarregar els vídeos de les sessions, ja que gràcies a la Fundació Aplicació i al saber fer d'en Ramon Fons es graven per a TV Callús i després es penjen al bloc. Enguany hi ha, a més a més, el propòsit de seguir-les en directe perquè es preveu fer-les via streaming.

La sessió conclusiva del curs sol anar a càrrec de l'autor del llibre o bé d'un especialista. En un parell d'ocasions ha calgut el recurs de la videoconferència. Totes aquestes sessions han estat possible gràcies al fet que tots els qui han participat ho han fet de forma totalment altruista, a la manera de Sòcrates... En aquestes llargues sessions de cinc hores – sol incloure un dinar -, hi ha participat professorat universitari de prestigi com Fina Birulés, Jordi Coromines, Albert Chillón, Lluís Duch, Luc Ferry, Jean Grondin, Gonçal Mayós o Carles Llinàs.

Els autors i llibres estudiats han estat Hannah Arendt (La condició humana), Xavier Zubiri (El hombre y Dios), Lluís Duch (La condició ambigua), Luc Ferry (Aprender a vivir), Jean Grondin (¿Qué es la hermenéutica? i Del sentido de la vida ), Friedrich Nietzsche (La genealogia de la moral) i Ludwig Wittgenstein (Conferència sobre ètica, Movimientos del pensar – Diarios 1932-1936 -). L'autor d'enguany és André Comte-Sponville, i s'hi estan apropant des de la lectura de Pequeño tratado de las grandes virtudes.





## Proves d'accés a la universitat

Convocatòria 2015

---

# Història de la filosofia

## Sèrie 2

---

Escolliu UNA de les dues opcions (A o B).

---

### OPCIÓ A

Ara acabem la investigació que hem començat en la creença que si provàvem de veure la justícia en qualsevol cosa més gran que la tingui en si, aleshores veurem més fàcilment què és en un individu concret. I aquesta cosa més gran ens semblà que era la ciutat, i vet aquí que l'hem edificada amb la màxima excel·lència possible, perquè sabem bé que la justícia es troba en una ciutat bona. Doncs, el que allà hem vist, traslladem-ho a l'individu. [...]

—Ara bé —vaig fer—, quan d'una cosa en prediquem que és el mateix que una altra, tant se val que sigui més gran o més petita, entenem que li és semblant o que li és dissemblant en allò en què tal cosa es predica?

—Semblant —va dir ell.

—Doncs l'home just no diferirà en res de la ciutat justa en allò que és la forma essencial de la justícia, sinó que li serà igual.

—Igual —va dir ell.

—I tanmateix la ciutat ens sembla certament justa perquè dins d'aquesta hi havia tres llinatges de naturaleses que feien cadascuna la seva comesa: i ens semblà temperada, coratjosa i prudent per altres determinades condicions i qualitats d'aquests mateixos llinatges.

—És veritat —va dir.

—Doncs, bon amic, considerarem que l'individu que tingui aquests mateixos elements a la seva ànima es mereixerà amb raó els mateixos qualificatius que la ciutat quan aquests elements tinguin les mateixes condicions que les d'aquella.

—És totalment indiscutible —va dir.

PLATÓ. *La República*, llibre IV

1. Expliqueu breument (entre seixanta i cent paraules) les idees principals del text i com hi apareixen relacionades.

[2 punts]

2. Expliqueu breument (entre cinc i quinze paraules en cada cas) el significat que tenen en el text els mots següents:  
[1 punt]  
**a)** «llinatges»  
**b)** «temperada»
3. Expliqueu el sentit i la justificació, segons Plató, de la frase següent del text: «l'home just no diferirà en res de la ciutat justa en allò que és la forma essencial de la justícia, sinó que li serà igual». (En la resposta, us heu de referir als aspectes del pensament de Plató que siguin pertinents, encara que no apareguin explícitament en el text.)  
[3 punts]
4. Compareu la concepció de Plató sobre el paper de la raó en el coneixement amb la concepció sobre aquesta mateixa qüestió d'un altre autor/a destacat de la història de la filosofia occidental.  
[2 punts]
5. Expliqueu si esteu d'acord o en desacord amb l'afirmació següent: «És més important que una societat garanteixi la seguretat i els béns materials que calen per a sobreviure a cadascun dels seus membres, que no pas que els garanteixi la llibertat.» Responeu d'una manera raonada.  
[2 punts]

## OPCIÓ B

Just com els romans i els etruscs dividien en trossos el cel amb rígides línies matemàtiques i, en cadascun d'aquests espais, hi emplaçaven un déu, com en un temple, també cada poble ha desplegat damunt seu aquest cel de conceptes matemàticament dividit i entén aleshores, mogut per l'exigència de la veritat, que a cada déu conceptual només se l'ha de buscar en la seva pròpia esfera. Podríem ara certament admirar l'home com un geni poderós de la construcció, capaç d'alçar una catedral de conceptes infinitament complicada sobre fonaments inestables i, com qui diu, sobre aigua corrent: veritablement, per a construir amb consistència sobre aquests fonaments, cal que la construcció sigui com feta de tela d'aranya, tan lleugera que pugui sostenir-se sobre les aigües, tan sòlida que no es destrueixi quan bufa el vent. Com a geni constructor, l'home és molt superior a l'abella; aquesta construeix amb cera que recull de la naturalesa, ell, amb la molt més delicada matèria dels conceptes, que ha de fabricar només a partir de si mateix. En això se l'ha d'admirar molt, però certament no per la seva inclinació cap a la veritat, cap al coneixement pur de les coses. Si algú amaga una cosa darrere d'una mata, la busca un altre cop ben bé allà mateix i la troba, no es pot fer cap gran elogi d'aquest buscar i trobar: això és, però, el que passa quan es busca i es troba la «veritat» a l'interior del recinte de la raó. Si faig la definició de mamífer i llavors, després d'inspeccionar un camell, declaro: «Mira, un mamífer», amb això, certament, s'ha tret a la llum una veritat, però aquesta és de valor limitat, em sembla, és antropomòrfica de cap a peus i no conté ni un sol punt que sigui «verdader en si», real i amb validesa general, prescindint dels homes. En el fons, el que busca l'investigador amb aquests tipus de veritats no és més que la metamorfosi del món en l'home.

1. Expliqueu breument (entre seixanta i cent paraules) les idees principals del text i com hi apareixen relacionades.  
[2 punts]
  
2. Expliqueu breument (entre cinc i quinze paraules en cada cas) el significat que tenen en el text els mots següents:  
[1 punt]
  - a) «antropomòrfica»
  - b) «metamorfosi»
  
3. Expliqueu el sentit de la frase següent del text i les raons de Friedrich Wilhelm Nietzsche per a afirmar-la: «[L'home és] capaç d'alçar una catedral de conceptes infinitament complicada sobre fonaments inestables i, com qui diu, sobre aigua corrent.» (En la resposta, us heu de referir als aspectes del pensament de Nietzsche que siguin pertinents, encara que no apareguin explícitament en el text.)  
[3 punts]
  
4. Compareu la concepció de Nietzsche sobre la moralitat amb la concepció sobre la moralitat d'un altre autor/a destacat de la història de la filosofia occidental.  
[2 punts]
  
5. Expliqueu si esteu d'acord o en desacord amb l'afirmació següent: «La biologia, la geologia i les altres ciències naturals no descriuen realment com és el món que ens envolta.» Responeu d'una manera raonada.  
[2 punts]

## SÈRIE 2

L'examen consta de dues opcions diferenciades, cadascuna amb un text i cinc preguntes sobre el text. Les preguntes de cada opció tenen una estructura molt semblant. Hi ha, òbviament, multitud de maneres correctes de respondre-les. Les pautes que figuren a continuació pretenen unificar al màxim possible la correcció d'exàmens que es presten a solucions molt diferents. Res no pot substituir, però, l'exercici de sentit comú que requereix la decisió del corrector sobre si, i en quin grau, una resposta s'ajusta o no als principis generals que s'enuncien a continuació.

### **El paper de la precisió, la claredat i la correcció gramatical**

En una prova de filosofia, la precisió, la claredat i la correcció gramatical són òbviament fonamentals. Els correctors hauran d'evitar, però, fer-ne una avaluació autònoma: aquests trets no poden ser avaluats independentment del contingut. Si la resposta no s'adequa en absolut al que es demana, aleshores la claredat, la precisió i la correcció gramatical no hi afegixen cap valor. Això no vol dir que no hagin d'afectar la qualificació. Respecte al grau de precisió: aquest és part intrínseca del contingut que es vol expressar. Respecte a la claredat i la correcció gramatical, el criteri que s'haurà d'utilitzar és que, en la mesura que siguin deficientes, afecten negativament el contingut que de fet s'expressa, i, per això mateix i en aquesta mesura, han d'afectar la qualificació.

### **Primera pregunta**

#### ***Explicar breument el contingut del text.*** [2 punts]

L'objectiu de la pregunta és detectar el grau de comprensió del text. **La resposta no cal que demostrï que l'alumne coneix els detalls de la filosofia de l'autor** (excepte si la manca d'aquest coneixement l'impedeix d'entendre el text). Les restriccions sobre espai (60-100 paraules) són només orientatives per determinar indirectament el tipus de resum que s'espera: ni un breu títol, ni una llarga paràfrasi. **Per tant, si el contingut del resum és equivalent al que es podria fer en 60-100 paraules, no ha de comptar contra l'alumne el fet que no respecti aquests límits.**

A continuació s'esmenten les idees principals que se suposen en una resposta correcta. Cal tenir en compte, però, que les formes en què s'enuncien i comparen en un petit resum poden ser molt diverses. El seu enunciat pot ser explícit o estar implícit en la redacció de l'alumne. I, per descomptat, no es pot esperar de cap manera un desenvolupament detallat de cada idea. És important, però, que l'alumne no es limiti a enunciar idees sinó que mostri comprensió de l'estructura argumentativa del text.

**Opció A)** Per assolir la màxima puntuació, l'alumne haurà d'exposar, d'una forma o altra, les idees següents:

- (i) Per saber què és la justícia en l'individu, és útil buscar-la en quelcom més gran que l'individu, concretament en la ciutat.
- (ii) El que faria justa una ciutat és que cadascuna de les tres classes d'homes que la conformen fes allò que li és propi.
- (iii) Un individu serà just si els elements que conformen la seva ànima fan allò que els pertoca tal com ho han de fer els tres tipus d'homes en la ciutat justa.

**Opció B)** L'alumne assolirà la màxima puntuació si connecta, amb una mínima correcció, les tres idees bàsiques següents:

- (i) L'home fa grans construccions conceptuals.
- (ii) No les fa perquè tingui una inclinació vers la veritat en si o el coneixement pur.
- (iii) Els nostres conceptes no descriuen com de fet és el món en si mateix, sinó que reflecteixen el que nosaltres mateixos hi posem.

• L'avaluació de la pregunta s'ha de fer **de forma global**. L'alumne no té en absolut per què fer el seu resum distingint exactament el mateix nombre d'apartats que s'indiquen en aquests criteris. El que s'ha de fer en una bona resposta és articular d'una manera mínimament coherent les idees que s'indiquen.

### **Segona pregunta**

**Explicar el significat de termes o expressions.** [1 punt]

El que es demana no és donar definicions exactes o precises que hagin de ser vàlides per a qualsevol context d'ús de les expressions, ni tampoc que l'alumne utilitzi un vocabulari tècnic. El fet que l'alumne utilitzi un llenguatge sense cap tecnicisme, si no té incorreccions, no haurà de comptar en contra seu. Quan sigui possible, té dret a inferir el significat només de la informació que li proporciona el text. En la mesura en què demostrï la comprensió pertinent, això no pot comptar en contra seu.

#### **Opció A)**

- a)** «temperada»: que domina adequadament les passions.
- b)** «llinatges»: classes o grups socials de la ciutat.

#### **Opció B)**

- a)** «antropomòrfica»: que reflecteix la natura o l'acció humana.
- b)** «metamorfosi»: la transformació d'una cosa en una altra.

Important: aquestes respostes són sols un exemple de resposta correcta. En cadascun dels casos hi ha moltes altres maneres correctes de respondre.



**Tercera pregunta*****Donar les raons de l'autor a favor d'una tesi.*** [3 punts]

L'enunciat demana referir-se al pensament de l'autor. S'haurà de tenir present, però, que el que es demana no és una exposició general del seu pensament. Només es tindran en compte les idees que siguin pertinents per entendre la afirmació que es vol explicar i per entendre les raons de l'autor per fer aquesta afirmació. Un bon examen serà aquell que trobi la justificació i el paper que l'afirmació particular juga en el conjunt del pensament del filòsof. A vegades una exposició general i correcta del pensament del filòsof pot no respondre al que es demana si no explica com el pensament general de l'autor justifica la tesi particular que és objecte de la pregunta.

**Opció A)** La màxima puntuació requeriria referir-se correctament a:

- (i) La descripció de les tres classes de la ciutat, i de les virtuts associades a cadascuna.
- (ii) La ciutat és justa si cadascuna de les classes fa allò que li és propi.
- (iii) Descripció de les tres parts de l'ànima i de les virtuts associades a cadascuna.
- (iv) Hi ha una analogia directa entre allò que fa justa una ciutat i allò que fa just un individu: un individu és just si cadascuna de les tres parts de l'ànima fa allò que li és propi i, en particular, si la part racional regeix les altres.

**Opció B)** L'alumne obtindrà la màxima puntuació si:

- (i) Explica/interpreta la metàfora de la "catedral de conceptes": el caràcter inestable dels fonaments de la catedral vol assenyalar que els nostres conceptes no descansen en fets objectius, sinó que reflecteixen la pròpia activitat humana.
- (ii) Aquesta explicació es vincula amb alguns dels elements bàsics de la negació nietzscheana de la veritat o de l'objectivitat del coneixement: a) no hi ha inclinació vers la veritat o el coneixement pur, tota inclinació està vinculada al plaer; b) el paper de les convencions socials en l'estipulació de les normes de la veritat; c) l'explicació genètica d'aquestes convencions; d) l'explicació nietzscheana de la gènesi del llenguatge i el seu caràcter metafòric.

### Quarta pregunta

#### **Comparar o relacionar un concepte o idea de l'autor amb un altre.** [2 punts]

El concepte o idea de l'autor que cal comparar serà un concepte o idea que apareix en les lectures proposades, però no cal que aparegui en el text de l'examen. En qualsevol cas, serà un concepte o idea de l'autor que es relaciona directament amb algun dels problemes tractats en els textos seleccionats.

Cal tenir en compte:

- a) La identificació adequada i precisa de les dues concepcions que s'han de comparar.
- b) El contrast pertinent dels dos termes de la comparació.

En qualsevol cas: **l'alumne és lliure de triar fer una caracterització de les dues concepcions de manera prèvia i independentment de la comparació i després establir la comparació, o fer la caracterització de les dues postures de forma implícita en termes de les diferències mútues. També pot escollir fer una caracterització prèvia d'una de les dues concepcions –qualsevol d'elles– i descriure l'altra per contrast.** Per tant, l'enunciat exacte de la pregunta s'ha d'entendre que no posa restriccions a aquesta llibertat en la resposta.

### Cinquena pregunta

#### **Consideració raonada de l'estudiant a favor o en contra d'una tesi.** [2 punts]

Es tracta d'avaluar una tesi que estarà relacionada amb alguns dels problemes tractats per l'autor, però pot no estar directament vinculada amb la temàtica del text. En aquesta pregunta l'estudiant ha d'intentar justificar la seva postura a favor o en contra de la tesi tot fent-ne una valoració personal (la resposta pot també consistir a explicar, de forma raonada, per què de fet no està ni a favor ni en contra de la tesi).

Es tracta que l'estudiant faci l'esforç d'**argumentar** d'una **forma personal, clara i coherent** a favor o en contra de la tesi.

D'altra banda, l'acord del corrector amb la tesi defensada no pot tenir-se en compte a l'hora d'avaluar aquesta pregunta, ni tampoc el fet que l'alumne ignori arguments històricament importants.

Caldrà valorar, doncs:

- (a) El grau de comprensió que es demostrï de la tesi a discutir.
- (b) La coherència de les raons que l'estudiant doni ja sigui a favor o en contra de la tesi, i la claredat de la seva exposició.

En referència a l'opció (B): l'alumne pot optar, és clar, per argumentar a favor o en contra de la tesi, i obtenir en qualsevol dels casos la màxima puntuació. Ara bé, si tria argumentar a favor, haurà de mostrar en el seu raonament que és conscient que l'afirmació s'oposa a la manera ordinària de pensar.



## Proves d'accés a la universitat

Convocatòria 2015

---

# Història de la filosofia

## Sèrie 5

---

Escolliu UNA de les dues opcions (A o B).

---

### OPCIÓ A

De cap proposició no podem dir que la tenim en la ment però que la ment mai no l'ha coneguda i mai no n'ha tingut consciència. Perquè, si això passés en algun cas, aleshores podríem dir, amb la mateixa raó, que totes les proposicions vertaderes, a les quals pot assentir algun dia la raó, les tenim en la ment i que, per això, s'hi troben impreses. En efecte, si d'alguna d'aquestes proposicions podem dir que és en la ment, però que no ha estat mai coneguda, només és perquè la ment és capaç de conèixer-la; així es comporta la ment respecte de totes les veritats que alguna vegada coneixerà. Més encara: així és com poden estar impreses en la ment totes les veritats que la ment mai no ha conegut i mai no podrà conèixer, perquè podem viure molt de temps i morir a la fi ignorant moltes de les veritats que la nostra ment pot conèixer fins i tot amb certesa. De manera que, si la capacitat de conèixer ha de ser la impressió natural que estem discutint, totes i cadascuna de les veritats que podem arribar a conèixer seran, per aquesta raó, innates; i aquesta gran qüestió quedarà reduïda a una manera molt impròpia de parlar perquè, si per una banda pretén afirmar el contrari, per l'altra no diu res de diferent del que diuen els que neguen els principis innats. Perquè ningú, penso jo, no ha negat mai que la ment pot conèixer algunes veritats. És aquesta capacitat, diuen, la que és innata, mentre que el coneixement és adquirit. Però, aleshores, a què treu cap tanta insistència a favor de màximes innates? Perquè si hi ha veritats que poden estar impreses en l'enteniment sense ser percebudes, no sé veure com poden diferir, pel que fa al seu origen, de les veritats que la ment pot conèixer: cal que siguin totes innates o totes adventícies; i és empresa vana voler distingir-les.

John LOCKE. *Assaig sobre l'enteniment humà*, llibre I, capítol II

1. Expliqueu breument (entre seixanta i cent paraules) les idees principals del text i com hi apareixen relacionades.

[2 punts]

2. Expliqueu breument (entre cinc i quinze paraules en cada cas) el significat que tenen en el text les expressions següents:  
[1 punt]  
**a)** «capacitat [...] innata»  
**b)** «veritats [...] adventícies»
3. Expliqueu el punt de vista de John Locke sobre el tema que s'analitza en el text i per què fa l'afirmació següent al final: «si hi ha veritats que poden estar impreses en l'enteniment sense ser percebudes, no sé veure com poden diferir, pel que fa al seu origen, de les veritats que la ment pot conèixer: cal que siguin totes innates o totes adventícies; i és empresa vana voler distingir-les». (En la resposta, us heu de referir als aspectes del pensament de Locke que siguin pertinents, encara que no apareguin explícitament en el text.)  
[3 punts]
4. Compareu la concepció de Locke sobre si és possible el coneixement del món material amb la concepció sobre aquesta mateixa qüestió d'un altre autor/a destacat de la història de la filosofia occidental.  
[2 punts]
5. Expliqueu si esteu d'acord o en desacord amb l'afirmació següent: «Per a saber, per exemple, que  $890 + 120$  fan 1.010, no em cal anar a mirar com és el món; ho puc calcular mentalment, sense dependre de cap observació empírica; per tant, hi ha algunes veritats que conec de manera innata.» Responeu d'una manera raonada.  
[2 punts]

## OPCIÓ B

La revolta dels esclaus en la moral comença quan el mateix ressentiment esdevé creador i genera valors, el *ressentiment* d'aquells éssers privats de la veritable reacció, la de l'activitat, que només es consideren indemnitzats mitjançant una venjança imaginària. Mentre que qualsevol moral noble sorgeix d'una afirmació triomfant de la seva pròpia essència, la moral dels esclaus de bon començament diu «no» a tot allò que és «exterior», «altre», «no un mateix», i *aquest fet de negar* és el seu acte creador. Aquest capgirament de la visió que estableix valors —aquesta projecció *necessària* cap a l'exterior, en lloc de dirigir-se cap a la pròpia essència— pertany específicament al ressentiment. Per tal de néixer, la moral dels esclaus requereix sempre en primer lloc un món contrari i extern. Psicològicament parlant, requereix estímuls externs per tal d'actuar en general. Radicalment, la seva acció és una reacció. El cas contrari s'esdevé en la forma noble de la valoració: actua i creix espontàniament, cerca la seva contraposició únicament per afirmar-se ella mateixa d'una manera encara més agraïda, encara més joiosa.

Friedrich Wilhelm NIETZSCHE. *La genealogia de la moral*, part I

1. Expliqueu breument (entre seixanta i cent paraules) les idees principals del text i com hi apareixen relacionades.  
[2 punts]
  
2. Expliqueu breument (entre cinc i quinze paraules en cada cas) el significat que tenen en el text els mots següents:  
[1 punt]
  - a) «ressentiment»
  - b) «espontàniament»
  
3. Expliqueu el sentit i la justificació, segons Friedrich Wilhelm Nietzsche, de la frase següent del text: «La revolta dels esclaus en la moral comença quan el mateix ressentiment esdevé creador i genera valors.» (En la resposta, us heu de referir als aspectes del pensament de Nietzsche que siguin pertinents, encara que no apareguin explícitament en el text.)  
[3 punts]
  
4. Compareu la concepció de Nietzsche sobre la possibilitat de tenir coneixement objectiu amb la concepció sobre aquesta mateixa qüestió d'un altre autor/a destacat de la història de la filosofia occidental.  
[2 punts]
  
5. Expliqueu si esteu d'acord o en desacord amb l'afirmació següent: «Si una persona està convençuda que allò que fa està bé, ho pot seguir fent, encara que la majoria de les altres persones creguin que allò no és moralment acceptable.» Responeu d'una manera raonada.  
[2 punts]



**SÈRIE 5**

L'examen consta de dues opcions diferenciades, cadascuna amb un text i cinc preguntes sobre el text. Les preguntes de cada opció tenen una estructura molt semblant. Hi ha, òbviament, multitud de maneres correctes de respondre-les. Les pautes que figuren a continuació pretenen unificar al màxim possible la correcció d'exàmens que es presten a solucions molt diferents. Res no pot substituir, però, l'exercici de sentit comú que requereix la decisió del corrector sobre si, i en quin grau, una resposta s'ajusta o no als principis generals que s'enuncien a continuació.

**El paper de la precisió, la claredat i la correcció gramatical**

En una prova de filosofia, la precisió, la claredat i la correcció gramatical són òbviament fonamentals. Els correctors hauran d'evitar, però, fer-ne una avaluació autònoma: aquests trets no poden ser avaluats independentment del contingut. Si la resposta no s'adequa en absolut al que es demana, aleshores la claredat, la precisió i la correcció gramatical no hi afegixen cap valor. Això no vol dir que no hagin d'afectar la qualificació. Respecte al grau de precisió: aquest és part intrínseca del contingut que es vol expressar. Respecte a la claredat i la correcció gramatical, el criteri que s'haurà d'utilitzar és que, en la mesura que siguin deficientes, afecten negativament el contingut que de fet s'expressa, i, per això mateix i en aquesta mesura, han d'afectar la qualificació.

**Primera pregunta*****Explicar breument el contingut del text.*** (2 punts)

L'objectiu de la pregunta és detectar el grau de comprensió del text. **La resposta no cal que demostrí que l'alumne coneix els detalls de la filosofia de l'autor** (excepte si la manca d'aquest coneixement l'impedeix d'entendre el text). Les restriccions sobre espai (60-100 paraules) són només orientatives per determinar indirectament el tipus de resum que s'espera: ni un breu títol, ni una llarga paràfrasi. **Per tant, si el contingut del resum és equivalent al que es podria fer en 60-100 paraules, no ha de comptar contra l'alumne el fet que no respecti aquests límits.**

A continuació s'esmenten les idees principals que se suposen en una resposta correcta. Cal tenir en compte, però, que les formes en que s'enuncien i comparen en un petit resum poden ser molt diverses. El seu enunciat pot ser explícit o estar implícit en la redacció de l'alumne. I, per suposat, no es pot esperar de cap manera un desenvolupament detallat de cada idea. És important, però, que l'alumne no es limiti a enunciar idees sinó que mostri comprensió de l'estructura argumentativa del text.

**Opció A)** Per assolir la màxima puntuació, l'alumne haurà d'exposar, d'una forma o altra, les dues idees següents:

(i) En aquest fragment Locke argumenta en contra de qui afirmi el següent: pot ser que una persona tingui a la ment certa proposició, però que no la conegui ni sigui conscient de tenir-la.

(ii) Locke observa que en aquest cas no hi hauria cap raó per distingir entre les veritats innates i les que no ho són. Es podria dir de qualsevol veritat que algú passa a saber, que era una veritat innata però que la persona no era conscient que la tenia en la ment.

**Opció B)** Per assolir la màxima puntuació, l'alumne haurà d'exposar, d'una forma o altra, les següents idees:

- (i) En aquest text Nietzsche descriu un dels aspectes en que es contraposen la moral noble i la moral dels esclaus:
- (ii) la moral noble sorgeix espontàniament, com l'afirmació d'un mateix;
- (iii) en contraposició a això, la moral dels esclaus sorgeix només com a reacció,
- (iv) allò que provoca aquesta reacció és el ressentiment en vers els nobles

• L'avaluació de la pregunta s'ha de fer **de forma global**. L'alumne no té en absolut per què fer el seu resum distingint exactament el mateix nombre d'apartats que s'indiquen en aquests criteris. El que s'ha de fer en una bona resposta és tractar d'una forma o altra les idees que s'indiquen.

• En aquesta pregunta l'estudiant ha de mostrar que ha entès el que diu el text. Per això, per aprovar la pregunta l'estudiant no es pot limitar només a copiar el text o només a parafrasejar simplement algunes frases del text sense mostrar cap comprensió.

## Segona pregunta

**Explicar el significat de termes o expressions.** (1 punt)

El que es demana no és donar definicions exactes o precises que hagin de ser vàlides per a qualsevol context d'ús de les expressions, ni tampoc que l'alumne utilitzi un vocabulari tècnic. El fet que l'alumne utilitzi un llenguatge sense cap tecnicisme, si no té incorreccions, no haurà de comptar en contra seu. Quan sigui possible, l'alumne té dret a inferir el significat només de la informació que li proporciona el text. En la mesura en què demostrï la comprensió pertinent, això no pot comptar en contra seu.

### **Opció A)**

**a)** «capacitat (...) innata»: facultat per adquirir coneixement que es té des del moment de néixer

**b)** «veritats (...) adventícies»: veritats que requereixen de l'experiència per poder adquirir-les

### **Opció B)**

**a)** «ressentiment»: sentiment hostil que es dirigeix vers aquells que hom identifica com a culpables de la pròpia frustració.

**b)** «espontàniament»: partint d'un mateix, i no com a reacció a les accions dels altres

Important: aquestes respostes són sols un exemple de resposta correcta. En cadascun dels casos hi ha moltes altres maneres correctes de respondre.

**Tercera pregunta****Donar les raons de l'autor a favor d'una tesi.** (3 punts)

L'enunciat demana referir-se al pensament de l'autor. S'haurà de tenir present, però, que el que es demana no és una exposició general del seu pensament. Només es tindran en compte les idees que siguin pertinents per a entendre la afirmació que es vol explicar i per entendre les raons de l'autor per a fer aquesta afirmació. Un bon examen serà aquell que trobi la justificació i el paper que l'afirmació particular juga en el conjunt del pensament del filòsof. A vegades una exposició general i correcta del pensament del filòsof pot no respondre al que es demana si no explica com el pensament general de l'autor justifica la tesi particular que és objecte de la pregunta.

**Opció A)** Una resposta que tracti amb certa correcció els punts següents ha de tenir la màxima puntuació:

(i) Què vol dir que una veritat sigui innata

(ii) Els diferents arguments que Locke dona en contra de l'existència de principis innats a l'Assaig; Llibre I, capítol II, seccions 1 a 5. És a dir:

(iia) Explicar la rèplica de Locke a l'argument principal dels qui defensen que hi ha principis innats (aquest argument a favor de l'existència de principis innats es basa en el suposat assentiment universal a certs principis; Locke replica: l'assentiment universal a determinat principi no mostraria que aquest principi sigui innat, si hi ha altres maneres d'explicar que hi hagi aquest assentiment universal).

(iib) L'argument de Locke que busca establir que no hi ha principis innats: si n'hi haguessin serien universals, però no hi ha cap principi universal: els nens i els idiotes no coneixen alguns dels candidats més clars a ser principis universals.

(iic) Explicar amb les pròpies paraules de l'estudiant l'argument que es presenta en el text de l'examen, és a dir, l'argument de Locke contra qui, davant l'objecció de (iib), intenti seguir defensant l'innatisme dient: "els principis són innats però la ment pot trigar temps a reconèixer-los" (Locke objecta: si diem això, aleshores no hi ha cap diferència entre els principis innats i qualsevol altre principi vertader que algú pugui arribar a conèixer al llarg de la seva vida).

(iii) Relacionat amb (iia), es pot presentar també la consideració que si podem explicar el funcionament del coneixement humà sense apel·lar a l'existència de principis innats, aleshores, no hauríem de postular que n'hi ha (en relació a aquest punt, els estudiants poden explicar alguns dels aspectes bàsics de l'epistemologia de Locke).

No cal exposar el punt (iii) per tenir la màxima puntuació, però si es fa, pot compensar l'absència del punt (iia) o (iib).

**Opció B)** La màxima puntuació requerirà referir-se correctament a:

(i) Nietzsche intenta explicar la gènesi d'algunes nocions morals bàsiques.

(ii) Caracterització de la moral noble i de la moral dels esclaus.

(iii) Característiques de revolta dels esclaus: inversió dels valors "bo" i "dolent"; paper del ressentiment en aquesta inversió.

#### Quarta pregunta

**Comparar o relacionar un concepte o idea del text amb un altre.** (2 punts)

S'ha de tenir en compte:

- La identificació adequada i precisa de les dues concepcions que s'han de comparar.
- El contrast pertinent dels dos termes de la comparació.

En qualsevol cas: **l'alumne és lliure de triar fer una caracterització de les dues concepcions de manera prèvia i independentment de la comparació i després establir la comparació, o fer la caracterització de les dues postures de forma implícita en termes de les diferències mútues. També pot escollir fer una caracterització prèvia d'una de les dues concepcions –qualsevol d'elles- i descriure l'altra per contrast.** Per tant, l'enunciat exacte de la pregunta s'ha d'entendre que no posa restriccions a aquesta llibertat en la resposta.

#### Cinquena pregunta

**Consideració raonada de l'estudiant a favor o en contra d'una tesi.** (2 punts)

En aquesta pregunta l'estudiant ha d'intentar justificar la seva postura a favor o en contra de la tesi tot fent-ne una valoració personal (la resposta de l'estudiant pot també, és clar, consistir en explicar, de forma raonada, perquè de fet no està ni a favor ni en contra de la tesi).

Es tracta que l'estudiant faci l'esforç d'**argumentar** d'una **forma personal, clara i coherent** a favor o en contra de la tesi.

D'altra banda, l'acord del corrector amb la tesi defensada no pot tenir-se en compte a l'avaluar aquesta pregunta, ni tampoc el fet que l'alumne ignori arguments històricament importants.

Caldrà valorar, doncs,

- El grau de comprensió que es demostrï de la tesi a discutir
- La coherència de les raons que l'estudiant doni ja sigui a favor o en contra de la tesi, i la claredat de la seva exposició.

En referència a l'opció (A): serà bo que l'estudiant s'adoni que li cal aclarir què entén per *ser una veritat que es coneix de forma innata*, i serà meritori que mostri que s'adona que això es pot distingir de *ser una veritat que es pot justificar sense apel·lar a l'experiència*.

# CONTRAPORTADA: EL MUSSOL NO ESTÀ SOL. Preparant el Congrés Català de Filosofia de Vilafranca del Penedès

Ramon Moix Camps

Entre el dies 25 i 28 de novembre propers, Vilafranca del Penedès, capital de la Cultura Catalana 2015, serà la seu del IV Congrés Català de Filosofia. Aquest esdeveniment està organitzat per la Societat Catalana de Filosofia (SCF) amb la col·laboració de la Societat de Filosofia del País Valencià i l'Associació Filosòfica de les Illes Balears. Els dos congressos anteriors van ser organitzats per aquestes darreres entitats. Aquest d'enguany coincidirà amb les celebracions del setè centenari de la mort de Ramon Llull.

Els congressos de filosofia apleguen, bàsicament, la recerca duta a terme per les seccions i grups actius en el sí de les societats organitzadores i altres instituts afins que abasten disciplines acadèmiques que van des de la filosofia antiga a la contemporània, i des de la lògica i la filosofia de la ciència fins la filosofia catalana. A tomb d'això, un dels objectius generals d'aquest IV Congrés, un dels seus principals impulsors és el musicòleg i filòsof vilafranquí Joan Cuscó i Clarassó --gran coneixedor del polèmic Francesc Pujols--, és assolir la creació d'una càtedra especialitzada en l'estudi de la filosofia catalana. Aquesta meta neix a l'empara de les activitats congressuals i molt especialment per l'activitat continuada de la Secció de Filosofia Catalana de la SCF.

La novetat d'aquest any, però, és que el Congrés ofereix per primera vegada una secció específica dedicada a la docència i didàctica de la filosofia a l'ensenyament secundari. En aquest cas, això sorgeix a iniciativa del Grup de Didàctica (GDF) de la Societat Catalana de Filosofia que ve desplegant la seva activitat des de 2006. Aquell any, a la facultat de Pedagogia de la UB, el Dr. Dídac Ramírez, aleshores president de la SCF i avui rector de la Universitat de Barcelona, pronunciava la conferència "Sobre el caràcter instrumental de la Filosofia". Durant el col·loqui va sorgir la idea d'obrir la SCF a les activitats que l'associació Adhoc-Filosofia a Secundària duia en defensa de la filosofia des de 1992. El resultat és la creació del GDF. Una de les primeres iniciatives d'aquesta nova etapa va ser la creació de la plataforma digital CREAIF que permet la difusió de recursos per a l'aprenentatge de la filosofia i el suport a múltiples activitats que han nascut a iniciativa del professorat de secundària o de grups de treball territorials. Adhoc-GDF ha seguit encapçalant els contactes permanents amb les institucions, principalment el Departament d'Ensenyament i el Parlament de Catalunya, i de l'Estat, mitjançant la creació i participació a la Red Española de Filosofía (REF). Tota aquesta activitat s'ha d'emmarcar en el context de l'amenaça permanent a què la filosofia es veu sotmesa d'ençà que es van iniciar els canvis legislatius continuats des de la dècada dels noranta. Malgrat totes les vicissituds, la combinació perfecta d'acció constant davant les institucions i de surgència de moltes iniciatives pedagògiques ha estat clau per la supervivència de la filosofia a les aules.

La participació del professorat de secundària al Congrés Català de Filosofia ha de ser vista, doncs, com una oportunitat per compartir, per enriquir-nos professionalment i mostrar la nostra tasca docent, els projectes, les activitats, les iniciatives, que són moltes i de qualitat. Tanmateix, és una bona ocasió per vindicar i fer visible la valuosa tasca del professorat de filosofia a les aules. Les activitats de la Secció E (didàctica) del Congrés es concentraran entre divendres 27 i dissabte

28 de novembre. El programa oferirà, a més de comunicacions sobre experiències didàctiques, una taula general, amb la participació de diversos professors universitaris i de secundària, amb l'objectiu de fer una proposta en relació a la filosofia del segle XX a la Història de la Filosofia de 2n de batxillerat. No cal recordar les negres perspectives que recauran, si res no canvia, sobre aquesta matèria per l'aplicació de la vigent LOMCE. No hi ha millor contraofensiva per vindicar la matèria angular dels ensenyaments de filosofia que proposar un programa amb corrents de pensament fonamentals, filòsofs i textos, evidentment a l'abast de l'alumnat, que permeti entrellucar amb solvència què hi ha de Nietzsche ençà. Assolir un acord en aquesta matèria serà una tasca complicada, controvertida, potser no satisfactòria per a molts, o, en el pitjor dels casos, impossible. Hegel va deixar establert el cànon dels seus precursors. Després, els canvis i lluites socials vuitcentistes van fer emergir eminentment a Marx i la seva filosofia com cap altre. Finalment, l'impacte del brutal cop de martell que fa trontollar el fonaments de tota la filosofia --i de més coses-- d'Occident, converteix Nietzsche en el darrer indiscutible. Aleshores, què passa després d'ell? És clar que el nostre alumnat de batxillerat té l'oportunitat de familiaritzar-se intel·lectualment amb les principals trets del segle XX mitjançant disciplines acadèmiques com la història, les ciències, la tecnologia, la literatura o l'art. Però, i la filosofia? No hi ha cap bri del pensament més recent prou rellevant, en correspondència amb els grans esdeveniments del segle passat, digne de ser present a la classe de Història de la Filosofia de batxillerat?

El nom d'Oscar Brenifier està associat a les noves pràctiques en l'àmbit de la filosofia acadèmica i, també, al que avui hom ve anomenant filosofia pràctica. La filosofia sembla que pren el camí de retorn: de l'acadèmia a l'àgora, o de l'aula al cafè. El professor Brenifier, convidat d'honor a la secció de didàctica del Congrés, pronunciarà la conferència "Aportacions de les noves pràctiques filosòfiques a l'ensenyament secundari" i també oferirà un taller filosòfic tan suggestiu com allunyat del mètode acadèmic estàndard de la filosofia a l'aula. Aquest Sòcrates francès, mestre del diàleg, més a proper a la figura del la mosca vironera del xerraire d'Atenes, que a la imatge del venerable mestre de Plató, no deixarà indiferent ningú.

El professorat de filosofia ha encarat temps de canvis, d'angúnia, d'incertesa, de lluita i també d'esperança en el nostre camp professional. Carregat de raó, Heràclit ens va advertir que tot canvia i, avui per avui, no sempre per a bé. Les retallades que hem patit ens han deixat majoritàriament sols com un mussol a cada institut o centre. Com a professionals de l'ensenyament de la filosofia, com a mestres en pensament crític, no podem permetre'ns el luxe de llepar-nos les ferides en aquest temps que anomenem de crisi. Amb el present no hem de demostrar-nos submisos sinó compromesos. Hem de ser proactius i àgils, sense deixar de ser rigorosos. Moltes de les activitats organitzades pel professorat de filosofia, a més a més dels beneficis educatius que reporten a l'alumnat, i a més a més de fer visible la nostra tasca docent, són una forma de demostrar a nosaltres mateixos que el mussol no està tan sol quan veu que té el company al seu costat. Ergo, ens veiem al Congrés!